

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
ŠIAULIŲ AKADEMIJA**

**IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGIKA IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO
BAKALAURO STUDIJŲ PROGRAMA**

INDRĖ GYRIENĖ

**PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EKOLOGINIS UGDYMAS
IKIMOKYKLINĖJE UGDYMO ĮSTAIGOJE**

Pagrindinių studijų baigiamasis darbas

Darbo vadovė
dr. Asta Širiakovienė

Šiauliai, 2021

**Studijuojančiojo, teikiančio baigiamąjį
darbą, GARANTIJA**

WARRANTY of Final Thesis

Vardas, pavardė <i>Name, Surname</i>	Indrė Gyrienė
Padalinys <i>Faculty</i>	Šiaulių akademija <i>Šiauliai Academy</i>
Studijų programa <i>Study Programme</i>	Ikimokyklinio ugdymo pedagogika ir priešmokyklinis ugdymas <i>Pedagogy of Pre-school education and Pre-primary education</i>
Darbo pavadinimas <i>Thesis topic</i>	Priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologinis ugdymas ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje <i>Ecological education of pre-school children in a pre-school education institution</i>
Darbo tipas <i>Thesis type</i>	Baigiamasis darbas <i>Final Thesis</i>

Garantuoju, kad mano baigiamasis darbas yra parengtas sąžiningai ir savarankiškai, kitų asmenų indėlio į parengtą darbą nėra. Jokių neteisėtų mokėjimų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

I guarantee that my thesis is prepared in good faith and independently, there is no contribution to this work from other individuals. I have not made any illegal payments related to this work.

Šiame darbe tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos kitų šaltinių citatos yra pažymėtos literatūros nuorodose.

Quotes from other sources directly or indirectly used in this thesis, are indicated in literature references.

Aš, Indrė Gyrienė, pateikdamas (-a) šį darbą, patvirtinu (pažymėti)

I, Indre Gyriene, by submitting this paper confirm (check)

**Embargo laikotarpis
Embargo Period**

Prašau nustatyti šiam baigiamajam darbui toliau nurodytos trukmės embargo laikotarpį:
I am requesting an embargo of this thesis for the period indicated below:

- ☐ _____ mėnesių / *months*
(embargo laikotarpis negali viršyti 60 mėn. / *an embargo period shall not exceed 60 months*).
- ☒ Embargo laikotarpis nereikalingas / *no embargo requested*.

Embargo laikotarpio nustatymo priežastis / *Reason for embargo period:*

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
SUMMARY.....	4
ĮVADAS.	5
1. PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EKOLOGINIO UGDYMO IKIMOKYKLINĖJE UGDYMO ĮSTAIGOJE TEORINIAI ASPEKTAI.....	8
1.1. Priešmokyklinio amžiaus vaikų tarpsnio ypatumai.	8
1.2. Ekologijos, ekologinio ugdymo samprata.....	10
1.3. Ekologinis ugdymas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.....	11
1.4. Pedagogo vaidmuo organizuojant ekologinį ugdymą.....	14
2. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS.....	16
3. PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EKOLOGINIO UGDYMO IKIMOKYKLINĖJE UGDYMO ĮSTAIGOJE EMPIRINIS TYRIMAS	18
3.1. Pedagogų anketinės apklausos duomenų analizė.....	18
IŠVADOS.....	32
REKOMENDACIJOS	33
LITERATŪRA.....	34
PRIEDAI.....	39

SANTRAUKA

Bakalauro baigiamasis darbas. **PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EKOLOGINIS UGDYMAS IKIMOKYKLINĖJE UGDYMO ĮSTAIGOJE.**

Ekologiško gyvenimo būdo ir ugdymo šalininkai teigia, kad jei vaikas nuo ankstyvos vaikystės bus ugdomas taip, kad atkreiptų dėmesį į aplinką, ja rūpintųsi, gyventų ekologišką gyvenimą – didelė tikimybė, kad ir užaugęs jis taip ir gyvens. Vaiko ugdymas priklauso nuo veiklos organizavimo, pedagogų pastangų, šeimos įsitraukimo. Kyla **probleminiai klausimai**: *kokia yra ekologinio ugdymo situacija ikimokyklinėse ugdymo įstaigose? Su kokiomis problemomis susiduria pedagogai organizuodami vaikų ekologinį ugdymą?*

Tyrimo objektas. Priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologinis ugdymas.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologinio ugdymo galimybes ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje.

Tyrimo metodai: *Teoriniai:* mokslinės literatūros pasirinkta tema analizė ir apibendrinimas. *Empiriniai:* anketinė apklausa pedagogams, skirta ištirti ekologinio ugdymo situaciją ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, content analizė.

Tyrimo bazė ir imtis. Tyrime dalyvavo 91 (devyniasdešimt vienas) priešmokyklinio ugdymo pedagogas. Tyrimas vykdytas 2020 m. lapkričio mėnesį.

Išvados: 1. Ikimokyklinio ugdymo įstaigose yra skiriamas didelis dėmesys ekologinio ugdymo veikloms. Daugiausia dėmesio skiriama gamtos išteklių taupymui, buitinių atliekų rūšiavimui. Vaikai skatinami rūpintis augalais, dalyvauti akcijose, kurios skirtos remti gyvūnų globos įstaigas. Pedagogų nuomone, ekologinį ugdymą reikėtų organizuoti miške, pievoje ar darželio kiemo teritorijoje, naudojant gamtines priemones, rodyti gyvus pavyzdžius.

2. Tyrimas atskleidė problemas, su kuriomis susiduria pedagogai organizuodami ekologines veiklas. Dažniausios yra šios: trūksta priemonių, nepritaikyta ugdymo įstaigos aplinka, trūksta metodinės literatūros, pedagogų iniciatyvos. Tikėtina, kad kvalifikacijos kėlimas, kūrybinė laisvė, naujovių ieškojimas padėtų sumažinti kylančias problemas. Pedagogų nuomone, ugdant ekologinį vaikų raštingumą, svarbiausia puoselėti meilę gamtai, skirti dėmesio gamtos išteklių taupymui.

Raktiniai žodžiai: priešmokyklinio amžiaus vaikai, ekologinis ugdymas.

SUMMARY

Bachelor Thesis paper. **ECOLOGICAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN IN A PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION.**

The proponents of ecological lifestyle and education state that if a child is taught to pay close attention to the environment, take care of it and lead an eco-friendly life from a very young age, there is a high probability that he or she will live this way even when he or she grows up. The education of a child is dependent on the organization of activities, the teachers' input and the involvement of the family. **The problematic questions** are the following: *What is the situation of ecological education in pre-school educational institutions? What challenges do educators face when organizing children's ecological education?*

Object of the research: ecological education of preschool children.

Aim: to analyze the possibilities of ecological education of preschool children in a preschool educational institution.

Research methods. *Theoretical:* the analysis and generalization of scientific literature on the selected topic. *Empirical:* a survey in a form of a questionnaire for teachers aimed at analyzing the situation of ecological education in preschool education, content analysis.

Scope of the survey: 91 (ninety-one) preschool educators took part in the survey. The survey was conducted November 2020.

Conclusions: 1. In preschool education institutions ecological education activities receive a great amount of attention. The major focus is on saving natural resources and recycling household waste. Children are encouraged to take care of plants and take part in campaigns dedicated to animal shelter support. According to educators, ecological education can be organized in woods, meadows or in the premises of kindergartens with the help of natural means and by demonstrating living examples.

2. The study revealed the issues faced by educators while organizing ecological activities. The most common are the following: the lack of material measures, the surroundings of the educational institution are not adapted for the purpose, the lack of methodological literature and insufficient pedagogical initiative. It is likely that offering opportunities for professional development, free choice in creating and the search for innovative solutions would help in fighting these problems. According to educators, the major focus should be on fostering love of nature and drawing attention to the conservation of natural resources while developing children's ecological literacy.

Keywords: preschool children, ecological education.

IVADAS

Darbo aktualumas. Ekologija tampa svarbia bendrojo ugdymo dalimi. Ekologinio ugdymo tikslas – įdiegti žmogaus atsakomybę prieš gamtą, saugoti aplinką, veikti aplinkos labai (Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, 2003). Tinkamai padėti pagrindai ikimokykliniame ugdyme gali padėti besiformuojančiai asmenybei kritinio mąstymo pagrindus, skatinti jos kūrybiškumą, santykių su aplinkiniais kokybę.

Pasak I. Lauciuvienės (2015), ekologiško gyvenimo būdo ir ugdymo šalininkai patikina, kad jei vaikas nuo pat ankstyvos vaikystės bus ugdomas taip, kad atkreiptų dėmesį į aplinką, jos neterštų, padėtų jai būti gražesnei, gyventų ekologišką gyvenimą – didelė tikimybė, kad ir užaugęs jis taip ir gyvens. Nuo mažų dienų skatinant ekologinį mąstymą jis giliai įsišaknija vaiko sąmonėje. O. Monkevičienė (2008) teigia, kad ekologinės aplinkos formavimas ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje yra tiesiausias kelias į vaikų aplinkos pažinimo ir patirties apie aplinkinį pasaulį plėtojimas. Kiekvieno vaiko suvokimas apie jį supančią aplinką – specifinis ir savitas, o numatytiems tikslams įgyvendinti, ypač svarbus ikimokyklinės ugdymo įstaigos pedagogų požiūris į ekologinį ugdymą. Priešmokyklinio ugdymo pedagogai ieško atsakymo į klausimus, ar jie ugdo žmogų, gebantį suvokti dabartinę ekologinę situaciją veikiant kultūrai ir gamtai. Iškeltą problemą aktyviai tyrinėja Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija (UNESCO), kuri įvairiais būdais ir priemonėmis primena ir ragina ugdyti aukštos ekologinės kultūros žmogų (Laurukėnaitė, Makarskaitė, 2003).

Siekiant, kad vaikai geriau suprastų mus supantį pasaulį, ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus ekologinio ugdymo turinys numatytas vaikų darželių programose: „Vėrinėlis“, „Ikimokyklinio ugdymo gairės“, „Atviras Lietuvos fondo tarptautinio vaikų ugdymo fondas „Gera pradžia“.

Vaikų ekologinio ugdymo problemas analizavo L. Ušeckienė (2000), V. Lukavičienė ir S. Saviščevidienė (2002), Č. Kalenda (2003), G. Kvieskienė, (2003) R. Ragaliauskienė (2004), D. Kugienė (2008), V. Lamanauskas (2005, 2008), I. Banionytė (2011), D. Plytnikienė, R. Vėželytė (2012), M. Gražienė, M. Lukavičienė (2015), I. Lauciuvienė (2015) ir kt. Ekologinis ugdymas aktualus ir užsienio šalių tyrėjams W. M. Williams, R. J. Sternberg (2002), M. Rickinson, (2009), S. D. Sampson (2016), V. Machnev, O. Popova, A. Stolyarova., (2018), O. I. Abduganiev (2020), Starbuck E. D. (2021) ir kt.

V. Lukavičienė ir S. Saviščevienė (2002) teigia, kad ekologinės kultūros siekiama laipsniškai realizuojant ekologinio ugdymo programoje numatytus uždavinius. Juos, apibrėžiant per asmens santykį su gamta, galima išskirti: emocinius ir vertybinius (arba emocinius išgyvenimus bei nusiteikimus gamtos atžvilgiu); pažintinius (žinias apie gamtą); praktinius (ekologinius mokėjimus bei įpročius ir su jais susijusius motyvus). Šie uždaviniai arba daliniai ekologinio ugdymo tikslai skirtingais vaikų amžiaus tarpsniais yra nevienodi. Ekologinis ugdymas pirmiausia pradedamas šeimoje, ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje. J. A. Athman ir M. C. Monroe (2019) pažymi, kad vaikų iki 6 metų amžiaus mokymo apie aplinką tikslas – skatinti vaikus pažinti ir patirti vietinę aplinką, vystyti gebėjimą domėtis ir pajusti aplinką, kuri juos supa. Nemažai Lietuvos ir užsienių autorių tyrinėjo ikimokyklinio amžiaus vaikų ekologinį ugdymą, tad kyla **probleminiai klausimai**: *kokia yra ekologinio ugdymo situacija ikimokyklinėse ugdymo įstaigose? Kas yra atsakingas už priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologinį ugdymą?*

Objektas. Priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologinis ugdymas.

Tikslas. Išanalizuoti priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologinio ugdymo galimybes ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje.

Uždaviniai:

1. Teoriškai apibrėžti ekologinio ugdymo ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje aspektus.
2. Išanalizuoti vaikų ekologinio ugdymo situaciją ikimokyklinio ugdymo įstaigose.
3. Ištirti pedagogų požiūrį į ugdymo įstaigoje organizuojamą ekologinį ugdymą, pristatyti tyrimo rezultatus.

Tyrimo metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros pasirinkta tema analizė ir apibendrinimas.

Empiriniai: anketinė apklausa pedagogams, skirta ištirti ekologinio ugdymo situaciją ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, content analizė.

Tyrimo imtis ir organizavimas.

Tyrime dalyvavo 91 (devyniasdešimt vienas) priešmokyklinio ugdymo pedagogas. Tyrimas buvo atliktas Lietuvos ikimokyklinių ugdymo įstaigų pedagogų.

Darbo struktūra. Darbą sudaro santraukos lietuvių ir anglų kalba, įvadas, 3 skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 3 priedai. Tyrimo rezultatus iliustruoja 3 lentelės, 10 paveikslų. Darbo apimtis be priedų – 39 puslapiai.

1. PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EKOLOGINIO UGDYMO IKIMOKYKLINĖJE UGDYMO ĮSTAIGOJE TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Priešmokyklinio amžiaus vaikų tarpsnio ypatumai

Pagal priešmokyklinio ugdymo organizavimo aprašą, priešmokyklinis ugdymas teikiamas vaikui, kuriam tais kalendoriniais metais sueina 6 metai. Priešmokyklinis ugdymas – tai visuotinis vienerių metų trukmės ugdymas, skirtas vaikams nuo 5 metų padėti subręsti mokyklai. O. Monkevičienė, V. S. Glebuviene (2011) teigia, kad priešmokykliniai metai – reikšmingas, savitas vaiko gyvenimo periodas, pasižymintis unikalia socialine, kognityvine, menine bei emocine vaiko raiška. Priešmokyklinio amžiaus vaikai išgyvena gana sudėtingą raidos laikotarpį, kuris lemia tolesnio ugdymosi mokykloje sėkmę.

Priešmokyklinio amžiaus vaikų raida yra individuali, netolygi:

- ❖ vieniems vaikams kokybiniai raidos šuoliai įvyksta anksčiau, kitiems – vėliau;
- ❖ tuos pačius gebėjimus vaikai gali įgyti skirtingu laiku (stebimas net pusės metų ar vienerių metų skirtumas);
- ❖ vienoje srityje to paties vaiko raida gali būti spartesnė ir ugdymosi pasiekimai aukštesni, kitose srityse – lėtesnė, vaiko pasiekimai žemesni (Gražienė, Jonynienė, Rudienė, 2015).

Todėl dėl raidos tempo netolygumų skirtingų to paties amžiaus vaikų gebėjimai gali būti nevienodi (Monkevičienė, 2018). A. Landsbergienė (2020), M. Rickinson, (2009) teigia, kad, apie šeštuosius metus vaiko raidoje nebevyksta dideli raidos šuoliai. Tai metas, kuriuo tobulinama visa tai, kas jau įgyta: smulkiosios motorikos, koordinacijos gebėjimai. Tuo tarpu iš tiesų vyksta didžiuliai socialinių ir kognityvinių gebėjimų šuoliai, vaikai vis labiau tobulėja.

W. M. Williams, R. J. Sternberg (2002) pastebi, kad visą vaiko raidą priimta skirstyti į keletą sričių, t. y. fizinę, pažintinę ir psichosocialinę.

- ❖ Fizinė raida daugiausia yra susijusi su pokyčiais, vykstančiais kūne, motoriniais gebėjimais, sveikata.
- ❖ Psichosocialinė raida susideda iš vaiko bendravimo gebėjimų, emocijų, taip pat asmenybės vystymosi.
- ❖ Pažintinė raida apima įvairius intelektinius gebėjimus, kurie padeda įgyti žinių ir suprasti aplinką: vaizduotę, atmintį, išmokymo procesus, mąstymą, suvokimą, kalbą. Visos šios raidos sferos yra tarpusavyje susijusios ir pokyčiai vyksta kiekvienoje iš jų.

Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje (2014) apie fizinę vaiko raidą rašoma, kad, priešmokyklinio amžiaus vaikas lengvai bėgioja, šokinėja, šuoluoja, laipioja, strikinėja. Jis noriai išbando įvairius judėjimo būdus, geba staigiai pajudėti iš vietos, apsisukti, sustoti. Pradedama domėtis organizuota komandine fizine veikla ir žaidimais. Vaikas labai energingas, todėl jam sunku ilgesnį laiką nusėdėti ar pastovėti. Sparčiai gerėja bendra vaiko kūno judesių koordinacija ir smulkioji motorika.

Psichosocialinė priešmokyklinio amžiaus vaiko raida brandesnė. D. Dambrauskienė (2008) teigia, kad būtent šiuo laikotarpiu intensyviai formuojasi vaiko asmenybės bruožai. Atsiranda siekis draugauti, padaryti ką nors naudingo kitam žmogui. Pamažu išmoksta valdyti savo emocijas, bendrauti, naudotis įprastinėmisraiškos formomis kaip žvilgsnis, mimika, gestas, balso intonacija. Be to, lavėja vaiko valia, ir jis jau geba riboti savo norus, kelti tam tikrus tikslus, nugalėti kliūtis kurios trukdo jų siekti.

R. Žukauskienė (2012) priešmokyklinio amžiaus vaiko mąstymą apibūdina kaip egocentrišką – vaikas pasaulį supranta tik remdamasis savo paties požiūriu. Vėl mąstymo egocentrizmo jaučiasi esąs pasaulio centre, todėl lengvai mokosi lyginimo, kontrasto principų. Šešiametis kai kuriose situacijose vis dar sunkiai skiria tikrovę nuo fantazijos. Logika, empatija, planavimo gebėjimai ir dėmesys pradeda formotis tik nuo penkerių metų amžiaus. Bet net ir penkerių metų amžiaus vaikai vis dar mąsto magiškai. Jiems nesunku patikėti, kad negyvas daiktas staiga gali atgyti, o pasaulis pasikeisti pagal jų norus. Vaikai nuolat mokosi tyrinėdami ir eksperimentuodami visais pojūčiais. Geba tapatinti, jungti, analizuoti, klasifikuoti, sudaryti sekas, abstrahuoti, daryti išvadas, t. y. naudoja konkrečias mąstymo operacijas (Monkevičienė, 2018).

Ugdant ikimokyklinuko ekologinį sąmoningumą labai svarbu plėtoti visas jam reikalingas kompetencijas. Suformuotas teigiamas emocinis vertybinis santykis su gamta yra svarbus tolesniam ekologinės kultūros ugdymuisi. A. Vingras ir V. Černiauskienė (2014) atkreipia dėmesį į vaikų norą viską stebėti. Autoriai siūlo stebėti gamtą, jos kaitą skirtingais metų laikais, gyvūnus, jų elgesį. Kaip vieną iš priemonių vaikų smalsumui patenkinti, siūloma įsirengti lesyklėlę ar patiems su vaiku pasodinti kokį nors augalą ir stebėti jo augimą. Bet kurioje išvykoje vaikas ne tik patenkins savo judėjimo poreikį, bet, pamačius dar nematytų dalykų, atsiras naujų temų pokalbiams, kartu lavės vaiko kalba.

D. Plytnykienės (2012) teigimu, ikimokyklinio amžiaus vaikai jau pradeda suprasti gyvybę palaikančias sistemas mūsų planetoje, priklausomybės ir priežastingumo procesus, atsakingai taiko gamtos tyrimų žinias, jaučia gamtos reiškinius, kaupia patirtį, dalyvauja sprendžiant įvairias problemas, kelia hipotezes, susijusias su įvairiausiais gamtos reiškimais. Anot A. Blandės ir E. Gudelių (2016), vaikams priimtinausias patirties kaupimo būdas – kuomet jie stebi aplinką.

Stebėdami vaikai kaupia patirtį ir mėgdžioja suaugusius, tačiau tai ne šiaip mėgdžiojimas, o noras įgyti patirtį dalyvaujant suaugusiųjų gyvenime, drauge tą patirtį vertinant.

Tikėtina, kad vaikai, kurie nuo pat mažens turi galimybę stebėti, tyrinėti, įvertinti artimos aplinkos išskirtinumą, neliks abejingi juos supančiai gamtai, nuoširdžiai rūpinsis jos išsaugojimu ir puoselėjimu.

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindiniai priešmokyklinio amžiaus vaiko gebėjimai susiformuoja ikimokykliniame amžiuje, tad priešmokyklinukas savo gebėjimus įtvirtina ir tobulina. Šio amžiaus vaikai brandesni, geba užmegzti kontaktą, moka prisitaikyti prie esamos situacijos, reguliuoja savo emocijas. Priešmokyklinio amžiaus vaikai smalsūs, linkę tyrinėti, eksperimentuoti, tad nuo mažumės ugdant meilę gamtai, vaikai bus įgiję tinkamas vertybines nuostatas.

1.2. Ekologijos, ekologinio ugdymo samprata

Suprasti tikslią ekologijos termino reikšmę ir prasmę pedagogui yra nepaprastai svarbu. Pastarąjį dešimtmetį dažnai girdime, kad ekologija tai šiukšlių rūšiavimas, oro taršos mažinimas ar gyvosios gamtos saugojimas. Ekologija nėra vien tik šie išvardinti dalykai. Kaip teigia Č. Kalenda (2003), į mus supančią aplinką reikia žvelgti kur kas plačiau. Terminas „ekologija“ siejamas su graikų kalba: oikos – reiškia „namai, buveinė“, logos – „mokslas“. Pradinė *ekologijos* termino reikšmė kalba apie gyvųjų organizmų ir aplinkos sąryšį (Kalenda, 1998). *Ekologija* suvokiama kaip namai, ko nors gyvo būtis. Paprastai kalbant apie ekologiją, aiškinamas gamtos ir gyvūnijos pasaulis, tačiau ekologija gali byloti ir apie žmogų, jo vidinius namus, pavyzdžiui, vartojant „vidinės žmogaus ekologijos“ terminą (Kvieskienė, 2003).

Aptariant ekologijos termino suvokimą, verta paminėti, kad *ekologija* apima tris dėmenis – gamtą ir visa tai, kas joje, žmogaus santykius su gamta, ir žmogaus vidų, jo dorovę, moralinę, „vidinę švarą“. Taigi *ekologija* reiškia subjekto santykį su aplinka, aplinką suprantant kaip veiklos produktą (Kalenda, 1998). Tarptautiniame žodžių žodyne (2020) *ekologija* aiškinama, kaip mokslas, tiriantis organizmų santykius su gyvenamąja aplinka, gyvosios ir negyvosios gamtos sąveiką, aukštesnio negu organizmas lygio biologines sistemas.

Ekologijos termino šaknys siekia XX a. antrąją pusę. Šiuo laikotarpiu pradėti kelti aplinkos apsaugos problemos klausimai, kurių pagrindinis tikslas buvo skatinti žmones nebeteršti aplinkos, užtikrinti saugią aplinką sau ir ateities kartoms. Žmonės pradėjo pastebėti, kad besaikis vartojimas, savo aplinkos netausojimas daro didelę žalą ekologinėje srityje, mūsų planetos gamtiniai ištekliai naikinami, griūna visa planetos darna. Kaip teigia S. D. Sampson (2016), jei gyvenimo būdas nesikeis, mažų mažiausiai reikia tikėtis, kad nukentės neapsakomai daug žmonių, o ateities

kartoms nebeliks švarios biosferos.

Panašiai aiškinamos ir sąvokos „ekologinis“ ir „ekologija“. *Ekologinis* – susijęs su augalų ir gyvūnų gyvavimo priklausomybe nuo aplinkos sąlygų; turintis tikslą saugoti aplinką; nepažeidžiantis natūralių gamtos sąlygų, jos elementų ryšių. *Ekologiškas* – nekenkiantis gamtinei aplinkai, netrikdantis jos pusiausvyros; pagamintas iš natūralių komponentų, neužterštas chemikalais (Tarptautinių žodžių žodynas, 2020). Vienas svarbiausių švietimo reformos uždavinių – *ekologinis ugdymas*. Ekologinis ugdymas skatina geriau pažinti mus supančią aplinką. Ugdo gailestingumo, bei jautrumo jausmą kiekvienam gyvam organizmui. (Chris Pittam, 2014).

Ekologinio ugdymo terminas, atsirado apie 1970 m. Jungtinėse Amerikos Valstijose. Būtent tada prasidėjo masinis aplinkosauginis judėjimas, kuriuo buvo reikalaujama nebeteršti aplinkos ir garantuoti saugią ateitį žmonėms ir jų vaikams. Žmonės suvokė, kad pasaulis labai mažas ir, jeigu nieko nebus daroma ekologijos srityje, Žemė nebebus tinkama gyventi. Lietuvoje aplinkosauginis-ekologinis judėjimas kaip masinis žaliųjų judėjimas prasidėjo 1988 metais. Tuo metu ekologinis ugdymas vyko labai intensyviai. Atkūrus nepriklausomybę šis judėjimas nuslopo, o kartu susilpnėjo ir ekologinis ugdymas (Gurevičiūtė ir kt., 1998).

Anot V. Lukavičienės ir S. Saviščevienės (2002), *ekologinis ugdymas* tai veikla, kurios metu formuojamos principinės vaiko ir gamtos vienovės bei atsakomybės už savo veiklos rezultatus gamtoje nuostatos, susidaro ekologinės dorovinės normos, paremtos bendražmogiškosiomis vertybėmis. *Ekologinis vaikų ugdymas* galimas tik aktyviai veikiant sociokultūrinėje ir gamtinėje aplinkose, organizuojant įvairią ekologinę veiklą ir joje dalyvaujant (Ivanauskienė, Lukavičienė, 2003). B. Bitino (2011) teigimu, *ekologinis ugdymas* – tai vaikų ir suaugusiųjų žinių apie šiuolaikinę ekologinę situaciją plėtra, skatinimas rūpintis žmogaus ir gamtos harmonijos išsaugojimu, pratinimas dalyvauti gamtosaugos veikloje.

Apibendrinant galima teigti, kad ekologijos samprata nuolat keitėsi, bet pagrindinė sąvokos reikšmė liko nepakitusi. Ekologinis judėjimas visada siekė išsaugoti švarią ir kuo mažiau žmogaus paliestą gamtą, skatina saikingai vartoti gamtos išteklius. Žmonių ekologinis raštingumas skatina visame kame ieškoti darnos.

1.3. Ekologinis ugdymas ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje

Pasak D. Plytnykienės ir R. Vėželytės (2012), ekologinės aplinkos formavimas ikimokyklinėje įstaigoje – tai tiesiausias kelias į vaikų pažinimo kompetencijos plėtotę ir organizuojant šio ugdymo turinį, svarbu atsižvelgti į vaiko patirties apie aplinkinį pasaulį plėtojimą. Tačiau tam, kad numatyti ekologinio vaikų ugdymo tikslai būtų įgyvendinti, būtina tam

tikra ikimokyklinės ugdymo įstaigos pedagogo kompetencija; bendras jo požiūris į ekologinį ugdymą, paties pedagogo gamtos pažinimo poreikio ir motyvacijos ugdymasis ir, be abejo, gamtinės aplinkos kūrimas. Vienas svarbiausių švietimo uždavinių – ekologinio ugdymo plėtotė. *Ekologinis ugdymas* – tai santykio su supančiu pasauliu, aplinka, dvasinio ryšio su gamta, žmonėmis formavimas (Rupšienė, Budinavičienė, 2003).

Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje (2014) rašoma, kad vaikai išbando įvairius pasaulio pažinimo būdus: visais pojūčiais tyrinėja tai, kas yra aplink – išžiūri, įsiklauso, uodžia, ragauja, liečia; stebi atsiradimą, pokyčius – ilgesnį laiką kryptingai stebi įdomesnius reiškinius, ką nors trumpai stebi kasdien. Vaikai mokosi tausoti gamtą (mišką, pievą, vandens telkinius): tyčia nelaužyti medžių, krūmų, neardyti miško paklotės, nebaidyti paukščių, žvėrelių. Priešmokyklinio amžiaus vaikai skatinami ieškoti informacijos apie tą patį nagrinėjamą objektą skirtinguose šaltiniuose. Sudaroma galimybė naudotis biblioteka (knygomis, žinynais, enciklopedijomis, žodynais, pažintiniais žurnalais), interneto paieškos sistemomis. Vaikai skatinami klausinėti suaugusiųjų, stebėti, tyrinėti aplinką, žiūrėti dokumentinius filmus, pažintines informacines laidas. Vaikams turėtų būti sudaromos sąlygos žaisti pažintinius žaidimus, dalyvauti bendruomenės gyvenime (Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa, 2014).

Vaikas, savarankiškai bendraudamas su gamta ne viską supranta teisingai. Organizuojant ekologinio ugdymo veiklas būtina tikslingai ir nuosekliai siekti vaiko ir gamtos tarpusavio darnos (Rutkauskienė, 2003). Aplinkosauginis ugdymas ikimokyklinėse įstaigose pirmiausia veikiamas per aplinkos pažinimą, kuris turi būti pagrįstas jutiminiu, emocionaliai priimtu pažinimu, pagarbos viskam, kas gyva, ugdymu, mokymu matyti gamtoje grožį, saugoti ir mylėti gamtą. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše (2014) rašoma, kad aplinkos pažinimo srityje vaikui ugdantis tobulėja ne tik socialinės, bet ir gamtinės aplinkos pažinimas, pagarba gyvybei ir aplinkai. Gilus aplinkos pažinimas susideda iš domėjimosi gamtine aplinka, noro ją tyrinėti ir pažinti, pagarbos gamtai ir gyvybei, žmonių sukurtai aplinkai, gebėjimo mąstyti, samprotauti, remiantis informacija, spręsti problemas, nusakyti pasaulį kalba, vaizdais, simboliais ir kitomis priemonėmis, žinių apie aplinką, jos raidą, aplinkos pažinimo būdų žinojimo bei supratimo, gebėjimo pritaikyti žinias.

Gamtamokslinio ugdymo modelį sudaro trys pagrindinės, atitinkančios ikimokyklinio amžiaus vaiko raidos ypatumus, dalys:

1. *Gamtos pažinimas*, atsižvelgiant į prieinamiausią ir suprantamiausią vaiko pažinimo erdvę: artimiausioje aplinkoje augančius augalus, jų įvairovę bei augimo ciklus (augalo sezoniškus pasikeitimus; gyvūnijos įvairovę (skraidančius, ropojančius, vandenyje ar sausumoje gyvenančius laukinius padarus, naminius gyvūnus) bei vaikų globojamus augintinius; gamtos reiškinius, žmogaus priklausomybę ir prisitaikymą prie gamtoje vykstančių pokyčių (temperatūros

svyravimas, klimato atšilimo problemas).

2. *Gamtos pažinimas įvairiose ugdymo sistemose.*

3. *Gamtos pažinimas ir ugdymosi vertybinės nuostatos* (Plytnykienė, Vėželytė, 2009).

Pasak V. Lamanauko ir A. Palionienės (2008), *ekologinis ugdymas turėtų būti grindžiamas šiomis nuostatomis:*

- ❖ Gamta artima, teigiamas emocijas sukelianti sritis, apie kurią vaikai gali reikšti savo mintis žodžiais, piešiniais, emocijomis, jausmais;

- ❖ Ugdant pažinimo kompetencijas svarbios ekologinio ugdymo problemos, ypač, ugdyti atsakomybės už gamtą jausmą;

- ❖ Ekologinė aplinka gali tapti vaizdine priemone integruota ugdymuisi.

N. Mincevičiūtė (2005) išskiria šiuos *ekologinio ugdymo uždavinius:*

- ❖ supažindinimas su gyvąja gamta,

- ❖ supratimo, kad gamta yra vientisas ir nedalomas darinys, formavimas, gamtos didingumo, grožio atskleidimas, skatinimas įsisąmoninti, kad gamtoje esantys organizmai irgi kenčia, jiems reikalingas žmogaus globėjiskumas.

- ❖ suprasti, kad žmogus stipriai priklausomas nuo gamtos ir turi ją saugoti.

Ekologinio ugdymo uždaviniai, anot D. Kugienės (2008), veiksmingiausiai galėtų būti įgyvendinami trimis kryptimis: dirbant su vaikais, tėvais ir vietine bendruomene. Galima matyti, kad ekologinis ugdymas išties turi daug bendro su kitomis „disciplinomis“ bei kultūriniu, bendruoju socialiniu ugdymu. Ekologinė sąmonė atsiskleidžia tik asmenybės vidinės saviugdos, intelekto plėtros kontekste.

Gamtinė aplinka turi tiesioginę sąsają su vaiko pažinimo kompetencijos ugdymu. Kuriant aplinką, vadovaujamosi šiomis nuostatomis gamta artima, teigiamas emocijas sukelianti sritis. Tai gyvenimo sritis, apie kurią vaikai gali kalbėti visomis dar nelabai išlavintomis savo galiomis, įvairiais būdais: žodžiais, piešiniais, emocijomis, jausmais. Vaikai, reikšdami savo susižavėjimą gamta, nebijo suklysti, būti nesuprasti, neįvertinti. Vaikas gamtą jaučia, išreiškia, ir tai jam yra svarbiausia (Šiaulytienė, 2006).

Pažinimo kompetencijos formavime svarbu:

- ❖ ekologinės problemos,

- ❖ pilietiškumo ugdymas,

- ❖ aplinkos estetiško organizavimo būtinybė (Lamanaukas, Palionienė, 2008).

Ekologiniam ugdymui naudingi gyvieji kampeliai, muzikos kūrinėliai apie gamtą, įvairios vaizdinės priemonės, paveikslai, gamtinė medžiaga, knygos. Didelę įtaką ekologinių pradmenų formavimui turi tautosaka. Dainuodami dainas, sekdami pasakas, vaikai geriau suvokia ir pajunta

žmogaus vienybę su gamta bei priklausomybę nuo jos (Lukavičienė, Saviščevienė, 2002). Anot R. Rupšienės ir R. Budinavičienės (2003), organizuojant ekologinio ugdymo veiklą ikimokyklinėse įstaigose būtina sudaryti vaikams galimybes tyrinėti gamtą veiklos kampeliuose, įstaigos kieme, aplinkoje netoli darželio teritorijos. Tai padeda išsiaiškinti vaikų sukauptą patirtį, gebėjimus, įgūdžius, skatinamas noras tyrinėti bei pažinti.

Apibendrinant galima teigti, kas ugdydamiesi gamtoje vaikai įgauna žinių apie juos supantį pasaulį, formuojasi santykiai su gyvūnais, gyvąja ir negyvąja gamta. Ugdomas atsakomybės jausmas, formuojamos įvairios vertybės – vaikai per gamtą gali išreikšti save, savo jausmus. Šeimos dalyvavimas ugdyme labai svarbus tolimesniam vaiko keliui.

1.4. Pedagogo vaidmuo organizuojant ekologinį ugdymą

Pažinimas – tai procesas, per kurį pažįstame ir suprantame mus supantį pasaulį, jis susieja suvokimo, išmokymo, atminties ir supratimo procesus. Pažinimo raida nurodo šio intelektualio gebėjimo plėtotę ir tobulėjimą įgyvendinant žinias (Крайг, 2000). Vaiko susipažinimas su gamta įvyksta labai anksti. Vaikystėje būdamas smalsus, vėliau šią savybę praranda. Norint, kad domėjimasis aplinka nedingtų, reikia vaikui padėti: skatinti pažinti gamtą, ją saugoti, siekti, kad jis artimai bendrautų su gamtos objektais, įprastų gamtoje ilsėtis, atsipalaiduoti (Lamanauskas, 2005).

To paties mokslininko (2008) teigimu, vaikai susižavi gamta, įsijaučia į ją, nebijo suklysti, būti nesuprasti, neįvertinti. Vaikas gamtą jaučia, išreiškia, ir tai jam yra svarbiausia, formuojant šiandienos pažinimo kompetenciją svarbios ekologinės problemos, pilietiškumo ugdymas, estetinio aplinkos organizavimo būtinybė. Svarbu sukurti tarp vaikų ir gamtos ne tik utilitarinius ar hedonistinius ryšius, būtina formuoti estetiškas, kultūrines sąsajas, ugdyti atsakomybės už gamtą jausmą, svarbi edukacinė nuostata.

Ugdymo sistemoje didžiausiu vaiko padėjėju tampa pedagogas. Pedagogo atvirumas naujovėms, kūrybiškumas, bendradarbiavimo įgūdžiai ir pasiryžimas nuolat atnaujinti savo žinias yra kartinės pedagoginės veiklos sėkmės prielaidos. Svarbus yra ir tinkamas pedagogo profesinis pasirengimas: jis turi suprasti žinių ir besimokančios visuomenės tikslus (Martišauskienė, Traškelys, 2013). Po truputį keičiasi šiuolaikinio pedagogo vaidmuo – jis tampa mokymosi organizatoriumi, mokymosi galimybių kūrėju, mokymosi talkininku, tarpininku tarp ugdytinio ir šiuolaikinių žinių šaltinių – jo tikslas, kuo daugiau padėti savarankiško mokymosi kelyje, taip pat rūpintis savo pačio tobulėjimu (Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija, 2014).

Pedagogas organizuoja ugdymo procesą taip, kad vaikas galėtų ugdytis pats, jis sudaro sąlygas įgauti ir skleisti vaiko patyrimui šiuolaikiniu požiūriu. Ekologinis ugdymas tai dar viena mokymo sritis, kur neapsieinama be patirtinio ugdymosi. Pasak J. Stadalienės (2018), patirtinio ugdymo metu kylantys iššūkiai aiškiau atskleidžia vaikų mąstymą, elgesį, gebėjimą valdyti emocijas, priimti sprendimus, skatina ugdytinius kritiškai mąstyti, klausti ir ieškoti atsakymų bei ugdyti bendravimo įgūdžius. Susidurdamas su probleminėmis situacijomis ir įveikdamas jas, vaikas kaupia gyvenimo problemų sprendimo patirtį.

Pedagogas turėtų žinoti kaip integruoti į ugdymą gamtos aplinką kuri yra puiki ugdymo vaizdinė „priemonė“, eksperimentinė laboratorija, vieta, kurioje gali vykti įvairiausi edukaciniai projektai, kūrybinė nuostata. Vizualūs gamtos reiškiniai, formos, spalvų kaita, erdviškumas, gyvybės pasireiškimo gausa (Lamanauskas, Palionienė, 2008). Kai ugdymo specialistas kartu su vaikais imasi tirti, eksperimentuoti ir atrasti, vaikams jis užduoda daug klausimų. Viskas, kas yra šalia, gali būti stebima, komentuojama. Vaikai mąsto (vadinasi, ugdomi jų mąstymo įgūdžiai, gebėjimas samprotauti), kol ugdytoji padedant, atranda sprendimą. Pasak D. T. Dodge (2007), tyrinėdami vaikai ne tik gauna patirties kaip suvokti fizinius reiškinius, susipažįsta su objektų fizinėmis savybėmis, formuojasi jų supratimas, ką reiškia paprasčiausios fizinės daiktų savybės

Ekologinės – aplinkosauginės veiklos realizuojamos kompleksinėje vaikų veikloje, sudarant galimybę integruotam temų nagrinėjimui. O. Monkevičienė, S. Glebuviene (2011) teigia, kad svarbu iš anksto numatyti aktualią, svarbią temą, kuri atitiktų vaikų interesus, skatintų vaikus tyrinėjimui ir saviraiškai. Temos veiklai išdėstomos sezoniškumo principu, nurodant apytikrą laiką ir trukmę. Nemažiau svarbiu laikomas integruojamos ekologinės – aplinkosauginės temos planavimas. Planuojant ir numatant rezultatą svarbu žvelgti iš vaiko pozicijos: kokius gebėjimus jis ugdysis, kokios įgis patirties, kokios vaiko vertybinės nuostatos atsiskleis. Kiekvienas pedagogas turi laisvę savaip interpretuoti ekologinio – aplinkosauginio turinio integravimą į ugdymo procesą.

Apibendrinant galima teigti, kad be ekologinį raštingumą turinčio pedagogo negalima tikėtis, kad vaikai turės pakankamus ekologinius gebėjimus ir žinias. Pedagogas rodo tinkamą pavyzdį, ugdo vertybes, kurios yra palankios kokybiškam ekologiniam ugdymui. Šiuolaikinis pedagogas turi būti lankstus, atsižvelgti į individualius vaikų gebėjimus.

2. Tyrimo metodika ir organizavimas

Prieš organizuojant tyrimą, buvo analizuojama literatūra bei įvairūs moksliniai šaltiniai apie priešmokyklinio amžiaus vaikų tarpsnio ypatumus, ekologijos, ekologinio ugdymo sampratą, pedagogo vaidmenį organizuojant ekologinį ugdymą. Analizuota literatūra padėjo išryškinti darbo aktualumą, suformuluoti tikslus ir uždavinius, duomenų rinkimo ir apdorojimo analizės metodus, atlikti ir aptarti, apibendrinti tyrimo rezultatus.

Tyrimo tikslas – ištirti pedagogų požiūrį į priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologinį ugdymą ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje. Atliekant tyrimą buvo siekiama išsiaiškinti, kaip pedagogai supranta ekologinį ugdymą, kokių sunkumų iškyla siekiant ugdyti ekologines vertybines nuostatas.

Tyrimo metodika. Siekiant darbo tikslo, buvo pasirinktas anketinės apklausos metodas. I. Gaizauskaitės ir S. Mikėnės (2014, p. 10) teigimu, „apklausa – duomenų rinkimo metodas, plačiai taikomas tiek moksliniuose, tiek taikomuosiuose socialiniuose tyrimuose“. Tyrimo „Pedagogų požiūris į priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologinį ugdymą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje“ apklausos nuoroda buvo patalpinta priešmokyklinio ugdymo pedagogų internetinėse pokalbių svetainėse: „Auklėtoja auklėtojai“, „Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas“, Priešmokyklinis ir pradinis ugdymas“, išsiuntus elektroniniu paštu ugdymo įstaigoms, prašant individualiai. Klausimai buvo patalpinti internetinėje erdvėje – Google diske. Internetinės anketos nuoroda: <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScexfy9AB4Hfd7qRiKVrc5FG_guNJ3u0Q9KFRbh17W5KY4mFw/viewform?vc=0&c=0&w=1&flr=0&fbclid=IwAR0NrrunLSdqMCs1VawG7He8zjYuQgPIRW8iXHAOnPg12pQAncTAgLoVng0&gxids=7628>.

Apklaustieji buvo atrinkti atsitiktinės (patogiosios) atrankos būdu. Internetinė apklausa buvo siekiama gauti kuo tikslesnius priešmokyklinio ugdymo pedagogų atsakymus. Anoniminė anketa sudaryta darbo autorės, remiantis išanalizuota teorija ir mokslininkų mintimis. Pedagogams skirtą anketa sudarė 14 klausimų iš kurių – 2 atviro tipo klausimai, 2 klausimai demografiniams duomenims nustatyti, ir 10 uždaro tipo klausimų. *Ižanginėje dalyje* supažindinama su tyrimo autoriumi, nurodomas tyrimo tikslas, nurodomas tyrimo duomenų anonimiškumas. *Pagrindinėje dalyje* pateikiami uždaro ir atviro tipo klausimai, į kuriuos tikimasi respondentų atsakymų. *Baigiamojoje dalyje* – demografiniai klausimai skirti tiriamųjų darbo stažui ir kvalifikacijai nustatyti.

Tyrimo organizavimas. Organizuojant anketinę apklausą respondentai galėjo apsispręsti dėl dalyvavimo tyrime, anketa anoniminė, rezultatai neskelbiami viešai. Tyrimas buvo atliktas Lietuvos ikimokyklinėse ugdymo įstaigose. Tyrimo metu buvo laikomasi respondentų gerovę

nusakančių principų: informuoto ir savanoriško sutikimo dalyvauti tyrime, anonimiškumo ir gautos informacijos konfidencialumo užtikrinimo bei žalos respondentams vengimo (Gaižauskaitė, Mikienė, 2014). Darbe naudojamas sutrumpinimas: N –91 – tyrime dalyvavusių priešmokyklinio ugdymo pedagogų imtis.

Tyrimo imties charakteristika. Tyrimas atliktas 2020 m. lapkričio mėnesį, tyrimo anketą užpildė 91 priešmokyklinio ugdymo įstaigų pedagogas. Atsakiusiųjų darbo stažui nustatyti buvo išskirtos septynios amžiaus grupės: iki 5 m., 6 – 10 m., 11 – 15 m., 16 – 20 m., 21 – 25 m., 26 – 30 m., 31 m. ir daugiau. Respondentų duomenys apie *pasiskirstymą pagal darbo stažą* pateikiami 1 lentelėje

1 lentelė. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų pasiskirstymas pagal darbo stažą (N–91)

Pedagoginis darbo stažas													
Iki 5 m.		6-10 m.		11-15 m.		16-20 m.		21-25 m.		26-30 m.		31 m. ir daug.	
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
31	34,1%	10	11%	4	4,4%	2	2,2%	18	19,8%	11	12,1%	15	16,5%

Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą: iki 5 m. sudaro (34, 1 proc.); 6 – 10 m. (11 proc.); 11 – 15 m. (4, 4 proc.); 16 – 20 m. (2 ,2 proc.); 21 – 25 m. (19, 8 proc.) 26 – 30 (12,1 proc.) ir 31 ir daugiau – 16,5 proc. Gauti duomenys rodo, kad tyrime dalyvavo pedagogai, kurie turi sukaupę skirtingą darbo stažą. Trečdalis atsakiusiųjų (33,3 proc.) turi iki 5 m. darbo stažo, keletas respondenčių turi (4,4 proc. ir 2.2 proc.) dirba 11– 15 m. ir 16 – 20 m., o didžioji dauguma pedagogų (48,9 proc.) respondenčių turi daugiau nei 20 metų darbo stažo.

Priešmokyklinio ugdymo pedagogų pasiskirstymas *pagal kvalifikacinę kategoriją* pateikiamas 2 lentelėje.

2 lentelė. **Priešmokyklinio ugdymo pedagogų pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N–91)**

Kvalifikacinė kategorija			
Auklėtojas	Vyr. auklėtojas	Auklėtojas metodininkas	Auklėtojas ekspertas
38,5 proc.	22 proc.	37,4 proc.	2,2 proc.

Duomenys rodo, kad daugiau nei trečdalis (38,5 proc.) respondentų turi auklėtojo kategoriją, mažiau nei ketvirtadalis (22 proc.) vyr. auklėtojo, 37,4 proc. auklėtojo metodininko, o mažiausia dalis (2,2 proc.) auklėtojo eksperto. Galima daryti prielaidą, kad respondentai yra įgiję reikiamą išsilavinimą, sukaupę darbo patirties ir žinių apie priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologinį ugdymą.

3. PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EKOLOGINIO UGDYMO IKIMOKYKLINĖJE UGDYMO ĮSTAIGOJE EMPIRINIS TYRIMAS

3.1. Priešmokyklinio ugdymo pedagogų anketinės apklausos duomenų analizė

Pirmiausia, pedagogų buvo teirautasi, kaip *jie supranta ekologinio ugdymo sampratą*, Gauti rezultatai pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė. **Pedagogų nuomonė apie ekologinį ugdymą (N – 75)**

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai	Teiginių skaičius
Ekologinį ugdymą apibūdinantys aspektai	Gamtos išteklių tausojimas/ šiukšlių rūšiavimas	„Šiukšlių rūšiavimas, perdirbimas“; „Ugdymas, kuomet vaikus mokoma ekologijos: kalbama apie klimatą, planetos saugojimą ir panašiai“; „Išteklių taupymas, tausojimas. Suvokimas, kodėl tai reikia daryti“; „Mokymas tausoti gamtinius resursus. Mokymas rūšiuoti atliekas. Mokymas rinkti šiukšles ir nešiukšlinti ir t.t.,,.	36
		„Ekologinis ugdymas – tai santykio su supančiu pasauliu, aplinka,	

	Gyvųjų organizmų santykiai su gamta	<i>dvasinio ryšio su gamta, žmonėmis formavimas“; „Tai santykio su gamta, mus supančio pasaulio ugdymas“; „Ekologinis ugdymas – tai santykio su supančiu pasauliu, aplinka, dvasinio ryšio su gamta, žmonėmis formavimas“; „Ekologinis ugdymas – tai santykio su supančiu pasauliu, aplinka, dvasinio ryšio su gamta, žmonėmis formavimas“; „Ugdymas, kurio metu kuriamas ryšys su gamta“.</i>	32
	Sveika gyvensena	<i>„Ekologiškas maistas (kartu gaminamas su vaikais ir t.t.)“; „Tai visapusiška vaiko sveikata, pradedant fizine, baigiant emocine“; „Mokyti vaikus sveikai gyventi sveikoje aplinkoje.“</i>	3
	Klausimo neatitikę atsakymai	<i>„Neturiu nuomonės“; „Teigiamas“.</i>	4

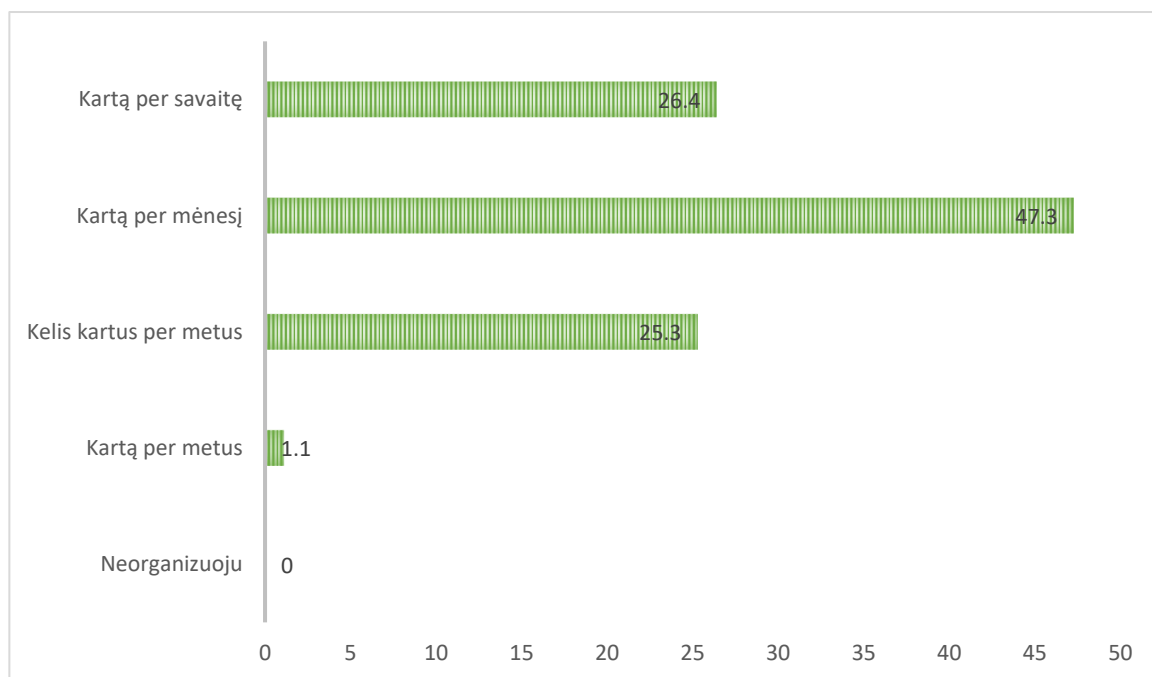
Ekologinis ugdymas – plati sąvoka, apimanti įvairias ugdymo sritis. Gauti respondentų atsakymai suskirstyti į 4 subkategorijas: *gyvųjų organizmų santykiai su gamta, gamtos išteklių tausojimas/ šiukšlių rūšiavimas, sveika gyvensena ir klausimo neatitikę atsakymai*.

Pedagogai ekologinį ugdymą dažniausiai apibūdina, kaip „*gamtos išteklių taupymą*“; „*vaikų supažindinimas su gamta, oro ir vandens tarša, rūšiavimo ir gamtos saugojimo svarba*“; „*veiksniais, kuriuos atliekame aplinkoje*“; „*kaip gamtos ir žmogaus dvasinio ryšio darną*“. Pusė (36) respondentų mano, kad ekologinis ugdymas yra labiausiai susijęs su gamtos išteklių saugojimu. 32 pedagogai pabrėžė žmogaus ir gamtos emocinius, vertybinius ryšius. Jų nuomone, „... *tai santykio su supančiu pasauliu, aplinka, dvasinio ryšio su gamta, žmonėmis formavimas*“, „... *santykio su gamta, mus supančio pasaulio ugdymas*“. 3 respondentai teigė, kad ekologinis ugdymas apima ir sveiką gyvenimo būdą: „*ekologiškas maistas (kartu gaminamas su vaikais ir t. t.)*“; „*tai visapusiška vaiko sveikata, pradedant fizine, baigiant emocine*“. 16 tyrime dalyvavusių pedagogų nepateikė savo nuomonės apie ekologinį ugdymą.

Ekologinio ugdymo sampratą analizavo Lietuvos ir užsienio tyrėjai. Ekologinis ugdymas, tai vaikų ir suaugusiųjų žinių apie šiuolaikinę ekologinę situaciją plėtra, skatinimas rūpintis

žmogaus ir gamtos harmonijos išsaugojimu, pratinimas dalyvauti gamtos saugos veikloje (Bitinas, 2011). Pedagogų atsakymai ir analizuota literatūra leidžia teigti, kad vaikų ekologinis ugdymas dažniausiai suprantamas kaip vaikų ir gamtos ryšio, santykio su mus supančia aplinka stiprinimas, gamtos, saugojimas, išteklių tausojimas.

Išsiaiškinus, kaip pedagogai suvokia ekologinį ugdymą, respondentų buvo paprašyta pažymėti, kaip dažnai jie organizuoja ekologinio ugdymo užsiėmimus priešmokyklinio amžiaus vaikams. (1 pav.)

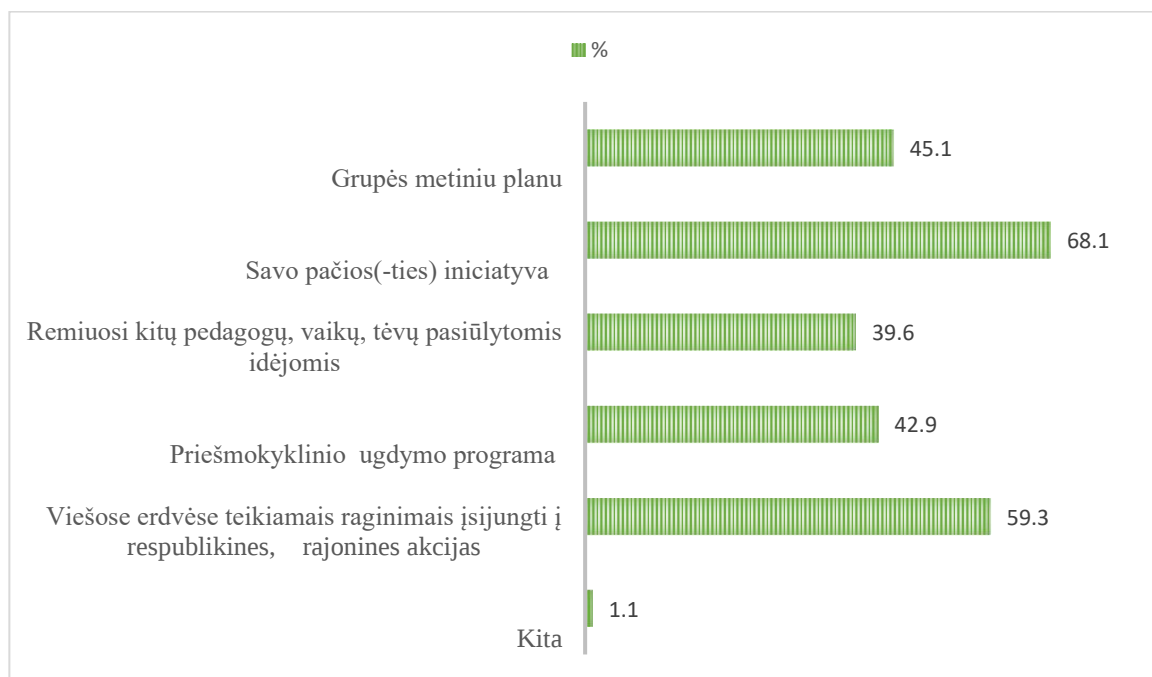

1 pav. Ekologinio ugdymo užsiėmimų organizavimas priešmokyklinio amžiaus vaikams (N – 91)

Pasak prof. O. I. Abduganiev (2020), viena iš svarbiausių aplinkos apsaugos, racionalaus gamtos išteklių naudojimo užtikrinimo priemonių yra visų gyventojų grupių informuotumo didinimas per ekologinį švietimą, kuris skatina įsisavinti daugelį aplinkos ir etikos normų, vertybių ir profesinių įgūdžių, kurių reikia norint užtikrinti tvarų vystymąsi. Ekologinis švietimas susideda iš asmens ir visuomenės ekologinės kultūros, kaip dvasinės žmogaus sąveikos su gamta patirties, formavimo. Pedagogų – respondentų buvo klausta, kaip dažnai jie organizuoja ekologinius užsiėmimus priešmokyklinio amžiaus vaikams. Mažiau nei pusė (47,3 proc.) apklaustųjų nurodė, kad ekologinio ugdymo veiklas *organizuoja kartą per mėnesį*. Mažiau nei trečdalis (26,4 proc.) pedagogų teigė, kad tokias veiklas priešmokyklinio amžiaus vaikams organizuoja *kartą per savaitę*. Ketvirtadalis (25,3 proc.) respondentų mano, kad ekologinės veiklos vyksta tik *kelis kartus*

per metus, ir tik (1,1 proc.) nurodė, kad ekologines veiklas veda *kartą per metus*. Gauti rezultatai leidžia teigti, kad pedagogai supranta ekologinio ugdymo svarbą priešmokyklinio amžiaus vaikams, yra suinteresuoti supažindinti vaikus su ekologinėmis veiksenomis.

Tyrimo dalyvavusių pedagogų buvo paprašyta nurodyti, *kuo pastarieji remiasi organizuodami ekologines veiklas*. Gauti duomenys pateikti 2 paveiksle.

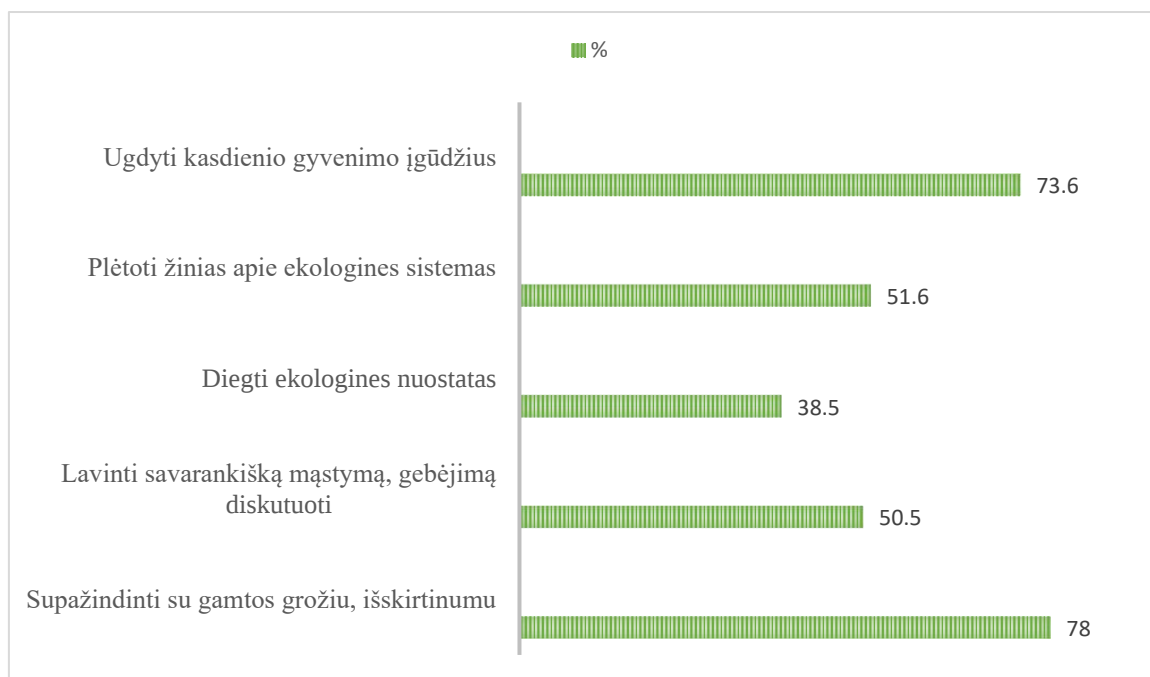
2 pav. **Veiksniai, kuriais remdamiesi pedagogai planuoja ekologines veiklas**
(N – 91)

Pastaba: respondentai pasirinko kelis atsakymų variantus.

Formuojant vaikų ekologinį sąmoningumą, didelė atsakomybė tenka ugdymo įstaigai, pedagogui. Ekologinės – aplinkosauginės veiklos realizuojamos kompleksinėje vaikų veikloje, sudarant galimybę integruotam temų nagrinėjimui (Beišienė, Lukavičienė, 2015). Tyrimo duomenys rodo, kad daugiau nei pusė (68,1 proc.) respondentų kaip vieną pagrindinių veiksmų planuojant ekologinį ugdymą nurodė *savo pačios(-ties) iniciatyvą*. 59,3 proc. respondentų, kaip vieną iš labiausiai įtakančių ekologines veiklas veiksmų įvardijo *viešose erdvėse teikiamus raginimus įsijungti į respublikines, rajonines akcijas*. Beveik pusė respondentų (45, 1 proc.) *remiasi grupės metiniu planu*. Mažiau svarbūs veiksniai įtakoiantys pedagogų planuojamas ekologines veiklas yra *priešmokyklinio ugdymo programa* (42,9 proc.) ir *kitų pedagogų, vaikų, tėvų pasiūlytos idėjos* (39,6 proc.). Vienas respondentas nurodė, kad *remiasi darželio vizija, misija, uždaviniais*. Toks duomenų pasiskirstymas leidžia teigti, kad ekologinės veiklos ikimokyklinėse

ugdymo įstaigose dažniausiai planuojamos remiantis pačių pedagogų iniciatyva. Priešmokyklinio ugdymo pedagogai ieško informacijos, kaip sudominti vaikus, domisi respublikiniais renginiais, jungiasi į rajonines akcijas, ugdančias vaikų ekologinį raštingumą. Respondentai ieško naujovių, siekia kūrybinės laisvės.

Sužinojus, kokie veiksniai lemia ekologinio ugdymo veiklų organizavimą, tyrimo metu siekta išsiaiškinti, *kuriems ekologinio ugdymo uždaviniams pedagogai skiria daugiausia dėmesio*, duomenys pateikiami 3 paveiksle.

3 pav. Ekologinio ugdymo uždaviniai, kuriems pedagogai skiria daugiausia dėmesio (N– 91)

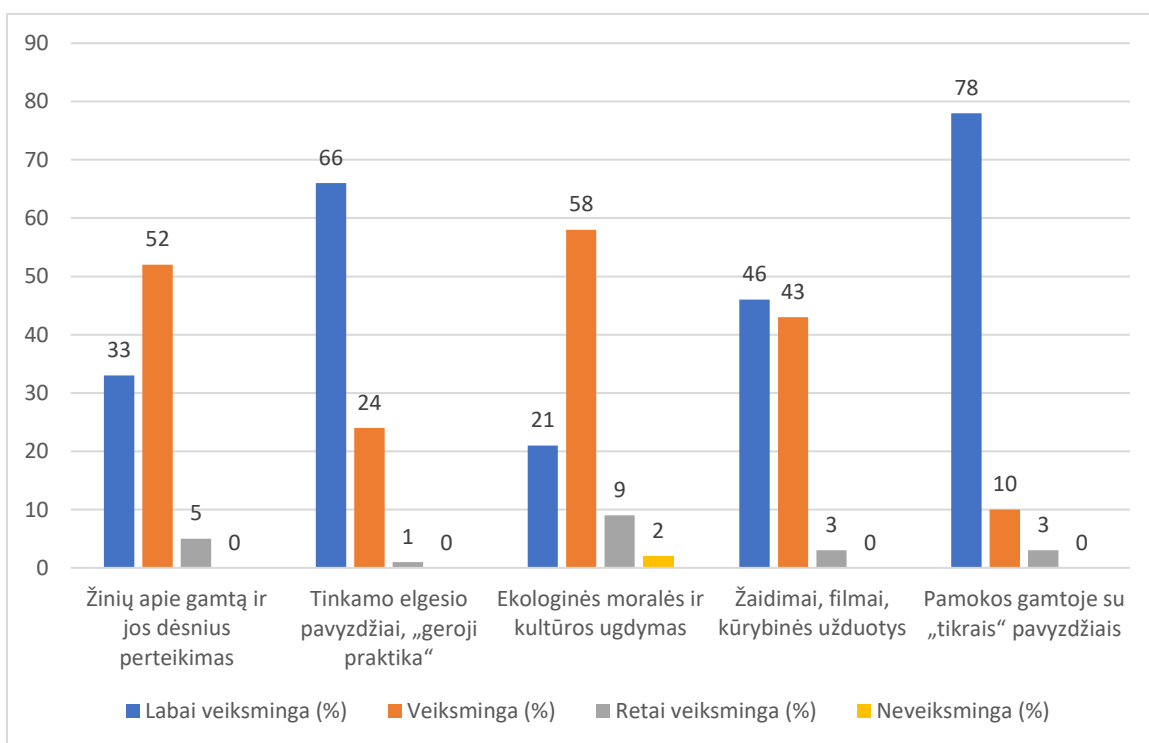
Pastaba: respondentai pasirinko kelis atsakymų variantus

Kaip labiausiai svarbų uždavinį 78 proc. respondentų įvardijo *supažindinimą su gamtos grožiu, išskirtinumu*. Puoselėti, tyrinėti gamtą, stebėti jos pokyčius, eksperimentuoti ir džiaugtis kūrybiniais atradimais galima kasdien. Augalų auginimas, jų nuolatinė priežiūra teikia ugdytiniams daug džiaugsmo ir leidžia geriau suvokti tarpinę jungtį su Žeme (Lučinskienė, 2015). 73,6 proc. respondentų nurodė *kasdienių gyvenimo įgūdžių ugdymą*. Penktais–šeštais gyvenimo metais vaikai mokosi būti kuo savarankiškesni, aiškiai ir teisingai išreikšti savo nuomonę, jie nori išbandyti tai kas nauja, todėl svarbu kryptingai padėti. Anot pedagogų, antras ir ketvirtas teiginiai *plėtoti žinias apie ekologines sistemas* ir *lavinti savarankišką mąstymą, gebėjimą diskutuoti* pagal svarbumą yra panašiai vertinami (51,6 proc. ir 50.5 proc.). Šiuolaikinė, į vaiką orientuoto ugdymo paradigma sako, kad pedagogas organizuoja ugdymą taip, kad jame vaikas ugdytųsi pats,

taikydamas žinias įprastomis ar naujomis sąlygomis, savarankiškai ir kritiškai mąstydamas, aktyviai ir sąmoningai veikdamas (Dudzinskienė, Kalesnikienė, Paurienė ir kt., 2010). Mažiausiai svarbus uždavinys, anot pedagogų, yra *ekologinių nuostatų diegimas*. Ugdyti ekologines vertybines nuostatas yra gan sudėtinga, pedagogas turi nuolat rodyti teigiamą pavyzdį, nes vaikams pedagogo įtaka yra labai didelė. Vaikai juo pasitiki.

Gauti rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad respondentams svarbu ugdyti vaikų kasdienius gyvenimo įgūdžius, skatinti juos būti savarankiškesnius, puoselėti teisingas vertybines nuostatas, meilę gamtai, jos išskirtinumui. Ekologinis ugdymas skatina vaikų pažintinį ir emocinį vystymąsi, smalsumą ir norą daugiau sužinoti apie juos supančią aplinką, kylančias aplinkosaugos problemas, (Ferreira, Cruz, 2016).

Ekologinių veiklų metu ugdomi įvairūs vaikų gebėjimai, respondentai renka įvairias veiklų organizavimo formas ir metodus. Pedagogų dažniausiai naudojamos ugdymo formos, *įtakojančios priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologines vertybes*. (4 pav.)

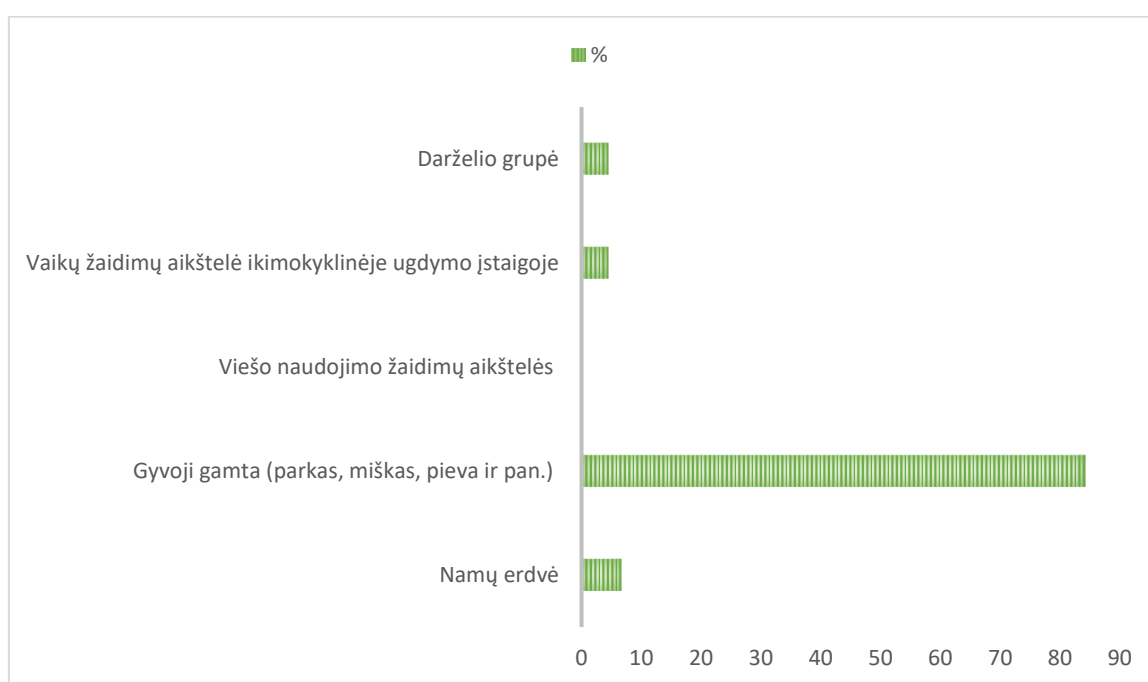
4 pav. **Veiksniai įtakoiantys priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologines vertybes**

Tyrimo duomenys rodo, kad dauguma (78 proc.) respondentų linkę teigti, kad *pamokos gamtoje su gyvais pavyzdžiais* ir *tinkamo elgesio pavyzdžiai, „geroji“ praktika* labiausiai įtakoja vaikų ekologines vertybes. Daugiau nei pusė (58 proc.) pedagogų teigė, kad *ekologinės moralės ir kultūros ugdymas* yra veiksmingi puoselėjant vaikų ekologines vertybes. Nuo mažumės vaikai pratinami kaip elgtis su gyvūnais, augalais, kaip savo jėgomis gali puoselėti, saugoti ir kurti gamtą,

nuo vaikystės išugdytas požiūris ir meilė supančiai aplinkai daro žmogų brandžiu ir atsakingu (Bajoriūnaitė, 2020). Gyvos gamtos pavyzdžiai visapusiškai ugdo vaikų sąmoningumą. Dalis (5 proc.) respondentų pažymėjo, kad mažiausiai veiksmingas, yra *žinių apie gamtą ir jos dėsnių perteikimas*, bei (3 proc.) *žaidimai, filmai, kūrybinės užduotys*.

Pateikti rezultatai rodo, kad dalinimasis gerąja patirtimi su ugdytiniais, supažindinimas su gyvąja gamta teikia gerus rezultatus. Kuo ilgiau vaikai gali būti gamtoje, tuo daugiau jie turi progų paliesti, užuosti augalus, eksperimentuoti, patys susirasti įvairių veiklų ir artimiau pažinti supančią aplinką.

Tyrimu norėta išsiaiškinti, *kokios aplinkos yra palankiausios/efektyviausios ekologiniam ugdymui*, duomenys pateikti 5 paveiksle.

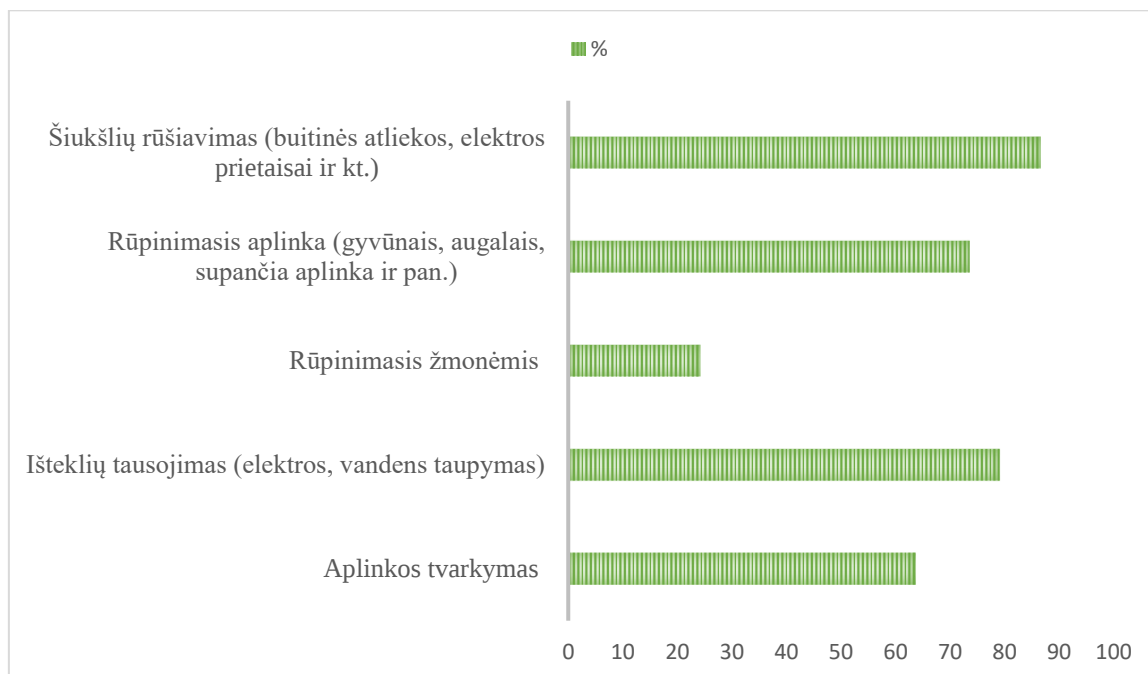

5 pav. **Efektyviausios aplinkos, skirtos vaikų ekologiniam ugdymui**
(N-89)

Dauguma (84,3 proc.) pedagogų įvardijo, kad ekologiniam ugdymui labiausiai tinkama yra *gyvoji gamta (parkas, miškas, pieva)*. Nedidelė dalis (6,7 proc.) respondentų mano, kad tinkama yra namų erdvė, tikėtina, jie galvoja apie gamtoje esamą namų erdvę – kiemą. Priešmokyklinio amžiaus vaikai dažniausiai būna iniciatyvūs, rodo nuolatinį poreikį kūrybinei savirealizacijai, sprendžiant ekologines problemas (Machnev ir kt., 2018). Tiek *darželio grupė*, tiek *vaikų žaidimų aikštelė ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje*, respondentų nuomone, nėra efektyvios aplinkos kokybiškam priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologiniam ugdymui. Šios erdvės dažniausiai

nebūna tinkamai pritaikytos, kad ir kaip pedagogai stengtųsi, trūksta natūralios gamtinės medžiagos.

Puoselėjant ekologinį ugdymą ikimokyklinėse įstaigose buvo siekiama išsiaiškinti, *kokios yra dažniausios ekologinės vaikų veiksenos*. Duomenys pateikti 6 paveiksle.

6 pav. Ekologinės vaikų veiksenos (N-91)

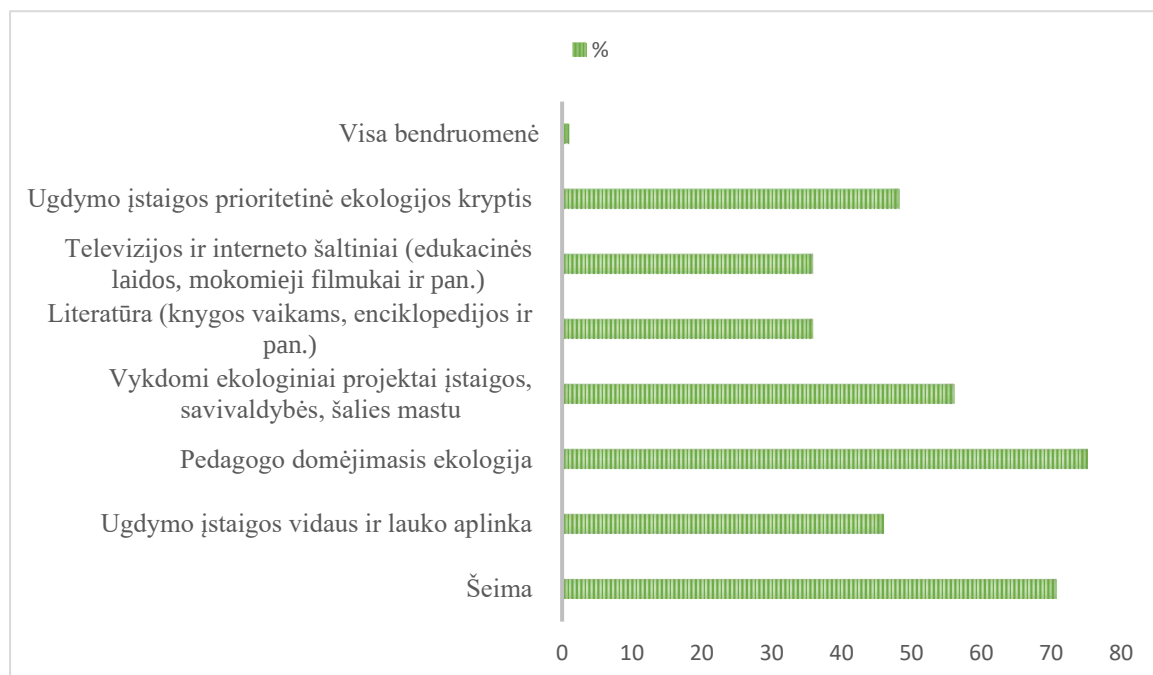
Pastaba: respondentai pasirinko kelis atsakymų variantus

Iš vaikų paprastai tikimasi atidumo ir taisyklių laikymosi, tačiau menininkas O. Eliassonas, kuris siekia išryškinti vaikų požiūrį į mūsų planetos ateitį, sukūrė specialią programą, kurioje vaikai gali išsakyti savo mintis: ką jie mano apie planetą, kurioje gyvena – mus supančią gamtą, kaip reikėtų ją rūpintis. Kūrinys skatina suaugusiuosius bei dabarties sprendimų priėmėjus, pokyčių iniciatorius ir globalius lyderius įsiklausyti į vaikų nuomonę (Cibulskaitė, 2020). Ugdymo įstaigose pedagogai, dažnai į veiklas stengiasi įtraukti vaikų „minčių lietu“, ekologinių veiklų metu vaikai gali išsakyti savo nuomonę įvairiais gamtosauginiais klausimais. Dauguma (86,6 proc.) respondentų įsitikinę, kad vienos dažniausių ir labiausiai pasiteisinusių vaikų veiksenų ugdymo įstaigose yra *šiukšlių rūšiavimas (buitinės atliekos, elektros prietaisai)*.

Pedagogai aktyviai raginami dalyvauti respublikiniuose projektuose, akcijose, kuriose už tam tikrą surinktą elektros prietaisų kiekį, skiriami prizai, kaip paskatinimas už bendruomeninį ugdymo įstaigos norą rūšiuoti. Dažnai į tokius projektus įtraukiama visa šeima – renka kamštelių, neša įvairius elektros prietaisus. Ikimokyklinės įstaigos gali nemokamai gauti kartonines

rūšiavimo dėžes. Turėdami tokias dėžes, vaikai skatinami, su pedagogo pagalba, rūšiuoti ugdymo įstaigoje esančias šiukšles – popierių, stiklą, plastmasę. Pedagogai didelį dėmesį skiria ir *išteklių tausojimo mažinimui (elektros, vandens taupymui)* (79,1 proc.). Mažiausias dėmesys, pasak respondentų (24,2 proc.), yra skiriamas *rūpinimuisi žmonėmis*. Galima daryti prielaidą, kad ekologinės vaikų veiklos yra labiausiai orientuotos į sveikos ir švarios aplinkos palaikymą. Daug dėmesio skiriama ugdymo įstaigos aplinkos tvarkymui. Vaikai nuolat skatinami rūpintis augalais, žiemos metu dalyvauja įvairiose akcijose, kurios skirtos remti gyvūnų globos įstaigas.

Tyrimo metu respondentų buvo klausama, *kas, jų nuomone, yra atsakingas už vaikų ekologinį švietimą*. (7 pav.)

7pav. Veiksniai įtakojantys vaikų ekologinį ugdymą (N-89)

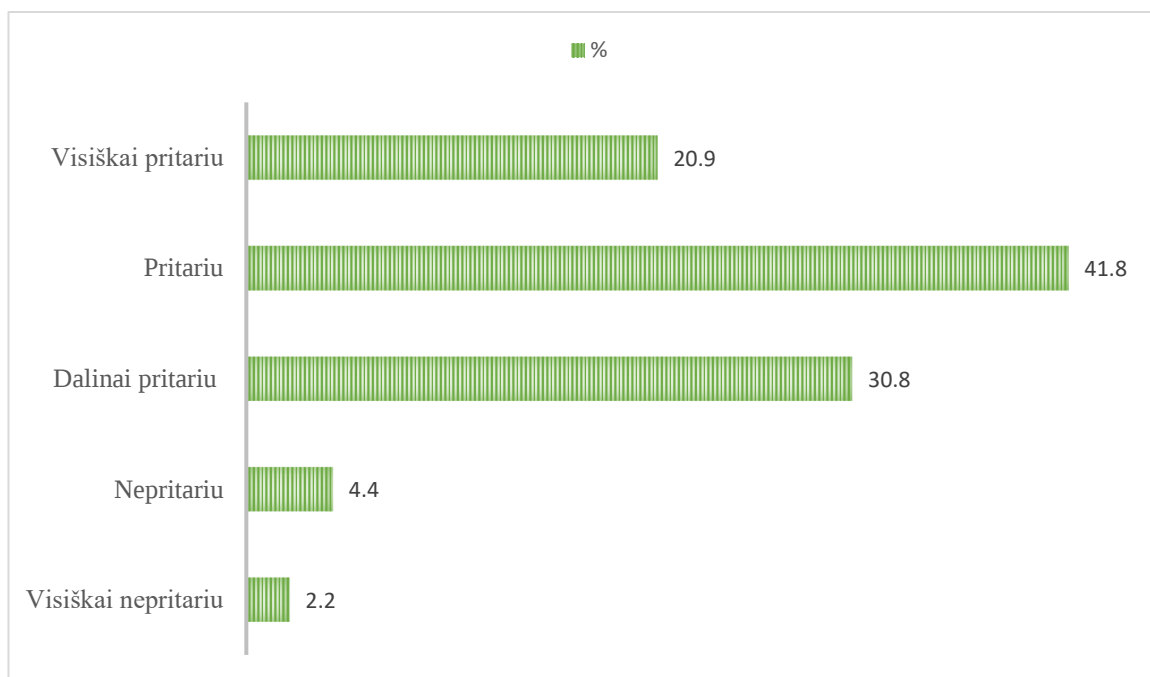
Pastaba: respondentai pasirinko kelis atsakymų variantus

Siekiant išsiaiškinti kas, pasak respondentų, yra atsakingas už vaikų ekologinį ugdymą priešmokykliniame amžiuje, buvo suformuluotas klausimas su galimais atsakymų variantais. 75,3 proc. respondentų teigė, kad vienas iš svarbiausių veiksnių yra *pedagogo domėjimasis ekologija*. Pasak E. D. Starbuck (2012), ugdymo kokybė priklauso nuo pedagogo ekologinės filosofijos ir vizijos, pedagogas turi užtikrinti pozityvią ir malonią aplinką, kurioje vaikas nebijotų išsakyti savo nuomonės, jaustųsi saugus. 70,8 proc. pedagogų mano, kad vaikų ekologiniu ugdymu(si) turėtų rūpintis ir *šeima*. Daugiau nei pusė (56,2 proc.) tyrime dalyvavusių pedagogų nurodė, kad svarbūs yra *įstaigos, savivaldybės ar šalies mastu vykdomi ekologiniai projektai, ugdymo įstaigos prioritentinė ekologijos kryptis* (48,3 proc.) bei *ugdymo įstaigos vidaus ir lauko aplinka* (46,1 proc.)

Daugiau nei trečdalis (36 proc.) pedagogų mano, kad vaikų ekologiniam ugdymui įtakos turi *televizijos ir interneto šaltiniai bei literatūra* (36 proc.).

Pateikti rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad didžiausia įtaką vaikų ekologiniam ugdymui turi pedagogų žinios, jų noras sudominti priešmokyklinio amžiaus vaikus, kurti įdomesnes ugdymo erdves. Respondentai teigė, kad vaikai į ugdymosi įstaigą ateina iš šeimos, tad ir šeima turėtų būti suinteresuota vaiko ekologiniu ugdymu.

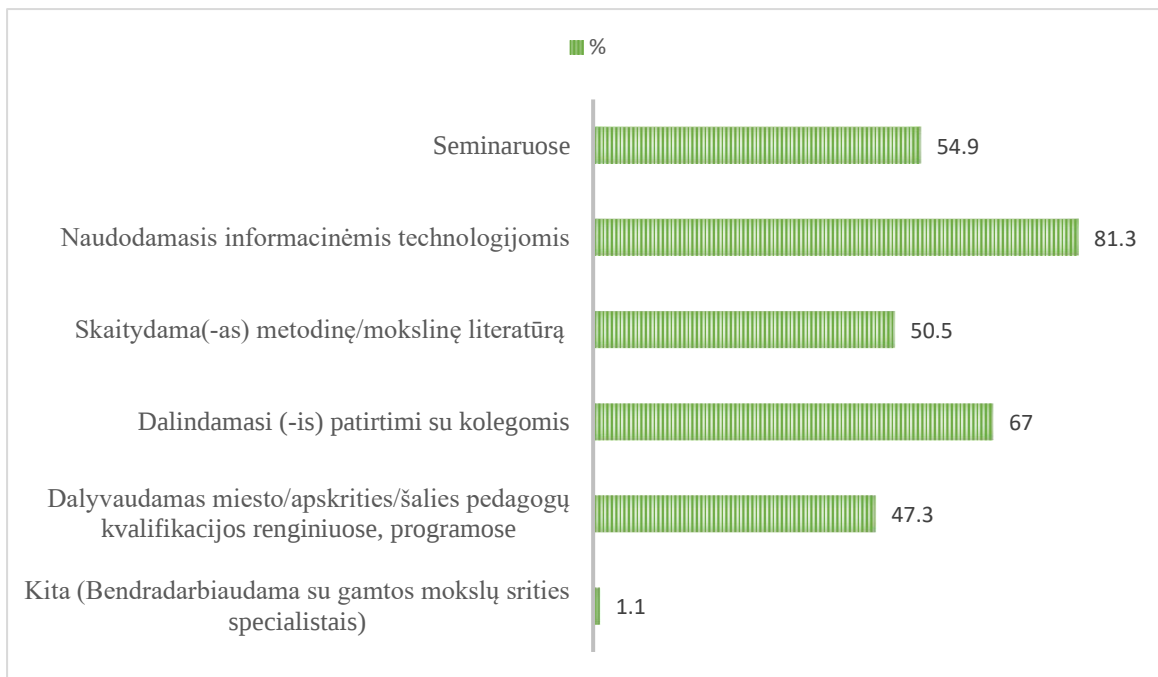
Kadangi respondentai teigė, kad jų kompetencijos yra svarbios ugdant vaikus, tai buvo domėtasi, *kaip respondentai vertina savo kompetencijas*. Duomenys pateikti 8 paveiksle.

8 pav. Pedagogų atsakymų pasiskirstymas pagal savo kompetencijų vertinimą organizuojant ekologinį ugdymą (N-91)

Vienas svarbiausių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybę lemiančių veiksnių yra pedagogo profesijos kompetencijos (Šeibokienė, 2004). Pedagogų profesijos kompetencijų apraše (2007) teigiama, kad kompetenciją sudaro žinios, gebėjimai, vertybinės nuostatos, asmeninės savybės. Tyrime dalyvavo skirtingą darbo stažą ir kvalifikaciją turintys pedagogai, bet mažiau nei pusė (41,8 proc.) respondentų pasitiki savimi ir pritaria minčiai, kad jiems *užtenka kompetencijų vykdyti vaikų ekologinį ugdymą*. Mažiau nei trečdalis (30,8 proc.) tiriamųjų nurodė, kad *dalinai pritaria*, o 20,9 proc. – *visiškai pritaria*. Tik maža dalis (2,2 proc.) pedagogų, kad mano, kad jiems labai stinga būtinų kompetencijų vaikų ekologiniam ugdymui.

Pedagogai daug dėmesio skiria kvalifikacijos kėlimui, todėl neabejoja savo kompetencijomis, nuolat jas tobulina. 9 paveiksle pateikiami duomenys, *kaip ir kur pedagogai kelia savo kvalifikaciją, siekdami gerinti vaikų ekologinio ugdymo organizavimą*.

9 pav. Kur ir kaip pedagogai kelia savo kvalifikaciją (N-91)

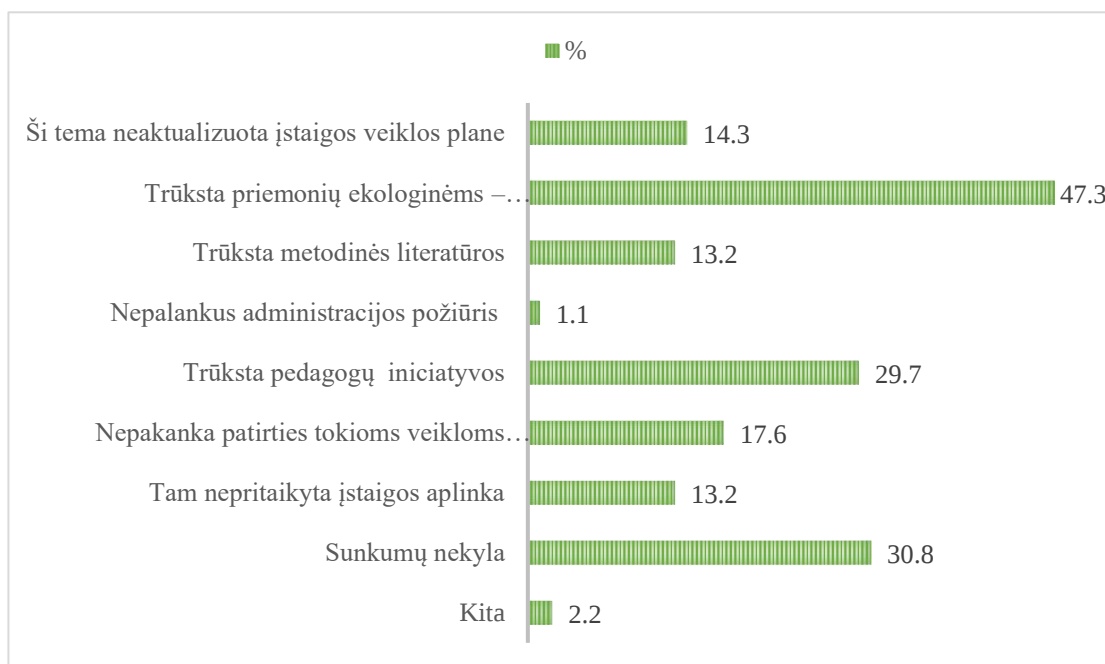
Pastaba: respondentai pasirinko kelis atsakymų variantus

Pasak M. E. Ferreira, C. Cruz (2016), vaikų ugdymas turėtų būti novatoriškas ir kritiškas, parodantis vaikams, kad socialinis teisingumas, solidarumas ir pagarba gamtai yra gyvybiškai svarbūs, sprendžiant mūsų planetos aplinkos problemas. Kiekvienas pedagogas, vykdydamas ekologinį ugdymą, turi pats gerai suvokti ir išmanyti gamtos reiškinius. Todėl pedagogas turi nuolat kelti savo kvalifikaciją, gebėti surasti reikalingą informaciją.

Dauguma (81,3 proc.) respondentų teigė, kad kvalifikacijos tobulinimui žinių ieško naudodamiesi *informacinėmis technologijomis*, tai visiems lengviausiai prieinama alternatyva. Daugiau nei pusė (67 proc.) pedagogų nurodė, kad kvalifikacijos kėlimui renkasi *dalinimąsi gerąja patirtimi su kolegomis*. Beveik pusė (54,9 proc.) respondentų renkasi *dalyvavimą seminaruose, metodinės literatūros skaitymą* (50,5 proc.). Nemaža dalis (47,3 proc.) respondentų *dalyvauja miesto/apskritis pedagogų kvalifikacijos kėlimo programose*. Vienas respondentas nurodė, kad *bendrauja su gamtos mokslų srities specialistais*. Metodiniame leidinyje priešmokyklinio ugdymo pedagogams (2011, p. 7) rašoma, kad „pedagogui būtinas *holistinis, konstruktyvistinis, fenomenologinis ugdymo(si) situacijų apmąstymas*: ką, koku tikslu, kada ir kaip ugdyti, atsižvelgiant į dinامينius santykius su vaikais, jų tėvais bei kintančius kontekstus“, tad pedagogas turi nuolat tobulėti, nes šiuolaikinė visuomenė sparčiai keičiasi, atsiranda daug naujovių.

Surinkti duomenys leidžia daryti prielaidą, kad pedagogai nuolat siekia tobulėjimo, ieško naujovių, yra linkę dalintis savo patirtimi su kolegomis.

Pedagogai daug dėmesio skiria ekologiniam, gamtosauginiam ugdymui, todėl tyrimu norėta išsiaiškinti, su kokiais sunkumais susiduria priešmokyklinio ugdymo įstaigų pedagogai, organizuodami ekologinio ugdymo veiklas. Duomenys pavaizduoti 10 paveiksle.

10 pav. **Problemos, kurios iškyla organizuojant ekologines veiklas (N-91)**

Pastaba: respondentai pasirinko kelis atsakymų variantus.

Beveik pusė (47,3 proc.) respondentų nurodė, kad jiems *trūksta priemonių ekologinėms veikloms organizuoti*. Mažiau nei trečdalis (30,8 proc.) respondentų teigė, kad *jiems nekyla jokių sunkumų*. Šiek tiek mažiau (29,7 proc.) tiriamųjų mano, kad *trūksta pedagogų iniciatyvos*. Kai kurie (17,6 proc.) pedagogai akcentavo, kad *nepakanka patirties tokioms veikloms vesti*. Kaip jau minėta anksčiau, tiriamieji turi skirtingą darbo stažą, todėl tai gali būti viena iš priežasčių, kodėl priešmokyklinio ugdymo pedagogams stinga praktikos. Keli respondentai nurodė, kad *trūksta metodinės literatūros*, nors šiuo metu daug metodinės literatūros galima rasti elektroninėje erdvėje, dalyvauti kvalifikacijos kėlimo seminaruose, kuriuose yra dalijama metodinė medžiaga.

Nedidelė dalis (13,2 proc.) pedagogų akcentavo, kad ekologiniam ugdymui yra *nepritaikyta ugdymo įstaigos aplinka*. Žinoma, niekas neprilygsta naudai, kurią vaikai gauna mokydami lauke, tačiau jei nėra galimybių, gamtinių medžiagų, smulkios gyvūnijos atnešimas į ugdymo įstaigos grupę leidžia vaikams geriau pažinti augalus, moko rūpintis gyvūnais. Tai suteikia vaikams laiko susimąstyti ir užduoti klausimus, įkvepia juos tyrinėti. Pedagogas turi kūrybiškai sugalvoti kaip gamtos dalį „perkelti“ į ugdymo įstaigą (Constable, 2019).

Gauti duomenys leidžia daryti prielaidą, kad ugdymo įstaigų lauko aplinka gamtos atžvilgiu gana skurdi. Lietuvos ikimokyklinės ugdymo įstaigos įsikūrusios miestų centruose, kur nėra parkų, miškų, todėl pedagogai turi būti kūrybiški, kad galėtų vaikams vaizdingai pristatyti ekologines temas. Tikėtina, kad todėl dauguma pedagogų renkasi aplinkosaugos temas – gamtos išteklių saugojimą, atliekų rūšiavimą.

Išsiaiškinus kylančias problemas, pedagogų buvo paprašyta pateikti rekomendacijų, kurios padėtų geriau organizuoti priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologinį ugdymą. Rekomendacijas pateikė 56 respondentai. Trečdalis (19) respondentų siūlo ruošti įdomesnes ekologinio ugdymo veiklas *nebijoti išeiti iš savo komforto zonos: ieškoti būdų, kaip būtų galima pajvairinti grupės ir lauko aplinkos erdves, kurios skatintų ekologinį ugdymą; Organizuoti patirtinio ugdymo dienas miške, ūkininko kieme, prie upės, ežero*. Pasak ekologės P. V Bentham (2020), yra klaidinga supažindinti vaikus su gamta liepiant jiems pildyti darbo lapus, reikėtų leisti laisvai sužinoti, kaip veikia gamtos pasaulis, su pastebimais fiziniais įrodymais. Penkerių - šešerių metų vaikai yra tikri gamtos tyrinėtojai ir domisi aplinkiniu savo pasauliu. Jie mokosi žaisdami, eksperimentuodami, klausinėdami ir bendraudami.

Keturiolika respondentų siūlo imtis daugiau iniciatyvos organizuojant ekologines veiklas; *Dalyvauti šalyje vykdomuose projektuose. Sėmėtis patirties iš kitų šalių pedagoginės patirties*. Penktadalis (11) pedagogų skatina kolegas *dažniau į ugdymo procesą integruoti ekologines veiklas savo ugdymo procese daugiau ir dažniau kalbėti apie ekologinius dalykus, kadangi nėra dažnai ir daug kalbama; Ekologiją paliesti ne kaip savaitės temą, bet įgalinti kaip tradiciją ar tiesiog savaime suprantamą dalyką*. Šešios pedagogės akcentuoja veiksmingiausia – ugdymas asmeniniu pavyzdžiu, pedagogas turėtų tikėti tuo ką daro.

Keletas pedagogų (3) mano, kad *ekologiškumas turi prasidėti šeimoje, tad jau nuo lopšelio reikia daugiau bendradarbiaujant su tėvais įtraukti juos į diskusijas, skatinti vaikų ugdymą per gamtos pažinimą, jos saugojimą, šiukšlių rūšiavimą ir taupumą buityje: elektros, vandens, augalų ir gyvūnų priežiūrą; Tėvų pavyzdys ir meilė gamtai, tiesus kelias į vaikų širdes ekologiniam ugdymui*. Pasak psichologės V. Pilipuitienės (Keizikienė, 2020), laisvas laikas gamtoje ugdo svarbias šiuolaikiško žmogaus savybes – kūrybiškumą ir kritinį mąstymą. Tėvai būdami gamtoje su vaikais, gali geriau pažinti mažųjų poreikius ir sustiprinti šeimos bendruomeniškumo jausmą

Apibendrinant galima teigti, kad ikimokyklinėse įstaigose ekologiniam ugdymui skiriamas didelis dėmesys. Pedagogai supranta ekologinio ugdymo svarbą priešmokyklinio amžiaus vaikams, yra suinteresuoti į kasdienio ugdymo veiklas įtraukti gamtosauginio/ ekologinio ugdymo temas. Respondentai domisi respublikiniais renginiais, jungiasi į rajonines akcijas, ugdančias vaikų ekologinį raštingumą. Didžiausia įtaką vaikų ekologiniam ugdymui turi pedagogų įgytos

žinios, patirtinio ugdymo puoselėjimas. Respondentai nuolat siekia tobulėjimo, ieško naujovių, dalinasi savo patirtimi su kolegomis, siekia į ugdymo procesą įtraukti vaikų tėvus, šeimą. Pedagogų nuomone, ugdant ekologinį vaikų raštingumą, svarbiausia supažindinti vaikus su gamtos grožiu, išskirtinumu, ugdyti kasdienio gyvenimo įgūdžius.

Išvados

Teorinės dalies:

1. Mokslinės literatūros analizė rodo, kad pagrindiniai priešmokyklinio amžiaus vaiko gebėjimai susiformuoja ikimokykliniame amžiuje, vėliau vaikai savo gebėjimus įtvirtina ir tobulina. Priešmokyklinio amžiaus vaikai brandesni, geba užmegzti kontaktą, moka prisitaikyti prie esamos situacijos, reguliuoja savo emocijas. Šio amžiaus vaikai smalsūs ir linkę tyrinėti, eksperimentuoti, tad nuo mažumės ugdant meilę gamtai, vaikai bus įgiję tinkamas vertybines nuostatas.

2. Priešmokyklinio ugdymo sistemoje didžiausias ekologinio ugdymo krūvis tenka pedagogui. Žinios, kūrybiškumas, ekologinis raštingumas, tinkamo pavyzdžio rodymas ugdo vaikų vertybes nuostatas, kurios yra palankios kokybiškam ekologiniam ugdymui(si). Šiuolaikinis pedagogas turi būti lankstus, atsižvelgti į individualius vaikų gebėjimus, siekti į ugdymo procesą įtraukti tėvus, nes šeimos dalyvavimas ugdyme svarbus tolimesniam vaiko keliui.

Tyrimo rezultatai rodo, kad:

3. Pedagogai supranta ekologinio ugdymo svarbą priešmokyklinio amžiaus vaikams, stengiasi ekologinio ugdymo temas įtraukti į kasdienio ugdymo veiklas – yra suinteresuoti supažindinti vaikus su ekologinėmis veiksenomis.

4. Išanalizavus respondentų atsakymus paaiškėjo, kad ekologinės veiklos ikimokyklinėse ugdymo įstaigose dažniausiai yra inicijuojamos pačių pedagogų. Respondentai daug dėmesio skiria savo kvalifikacijos kėlimui: naudojami informacinėmis technologijomis, dalinasi gerąja patirtimi su kolegomis, dalyvauja kvalifikacijos kėlimo seminaruose. Dauguma pedagogų domisi respublikiniais renginiais, jungiasi į rajonines akcijas, ugdančias vaikų ekologinį raštingumą.

5. Pedagogų nuomone, ugdant ekologinį vaikų raštingumą, svarbiausia puoselėti meilę gamtai, supažindinti vaikus su gamtos grožiu, išskirtinumu. Stengtis, kad vaikai būtų savarankiškesni – ugdyti kasdienius gyvenimo įgūdžius, puoselėti teisingas vertybines nuostatas. Ekologinės vaikų veiklos labiausiai yra orientuotos į sveikos ir švarios aplinkos palaikymą, daugiausia dėmesio skiriama gamtos išteklių taupymui, buitinių atliekų rūšiavimui. Vaikai skatinami rūpintis augalais, dalyvauti akcijose, kurios skirtos remti gyvūnų globos įstaigas.

6. Tyrimas atskleidė, problemas, su kuriomis susiduria pedagogai organizuodami ekologines veiklas. Dažniausios yra šios: trūksta priemonių, nepritaikyta ugdymo įstaigos aplinka, trūksta metodinės literatūros, pedagogų iniciatyvos. Tikėtina, kad kvalifikacijos kėlimas, kūrybinė laisvė, naujovių ieškojimas padėtų sumažinti šias problemas. Pedagogų nuomone, ekologinį ugdymą reikėtų organizuoti miške, pievoje ar darželio kiemo teritorijoje, naudojant gamtines priemones, rodyti gyvus pavyzdžius, leisti vaikams tyrinėti, pajusti gamtos dvasią.

REKOMENDACIJOS

1. Puoselėti ekologinį ugdymą ikimokyklinio ugdymo įstaigos lauko aikštelėse, parengti metodinių – vaizdinių priemonių. Suformuoti daržą – auginti vaistažoles, daržoves, prieskonius.
2. Siekti priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologinį ugdymą organizuoti ne tik ugdymo įstaigos teritorijoje, bet ir gamtoje: pievoje, miške, esant galimybei nuvykti į ekologinį ūkį.
3. Dalintis gerąja patirtimi su kitomis miesto ugdymo įstaigomis. Su ugdytiniais aplankyti įrengtus „Gyvuosius kampelius“. Įrengti „gyvajį kampelį“ (akvariumą, terariumą).
4. Darželių administracijai teikti siūlymus dėl ekologiniam ugdymui reikalingų priemonių įsigijimo.
5. Organizuoti daugiau užsiėmimų, veiklų, išvykų, kuriose tėvai ir vaikai būtų lygiateisiai dalyviai. Galimos veiklos: šeimos nario portretas iš antrinių žaliavų. Vainikų pynimas. Skruzdėlynų paieškos. Kartu su tėveliais jungtis ir dalyvauti aplinkos tvarkymo akcijose.

LITERATŪRA

1. Athman J. A., Monroe M. (2019). *Elements of Effective Environmental Education Programs*. [žiūrėta 2020-10-05] Prieiga internete: <https://www.researchgate.net/publication/254389309_Elements_of_Effective_Environmental_Education_Programs>
2. Bajoriūnaitė I. (2020). *Sėju, auginu ir laikiu su džiaugsmu* [žiūrėta 2020-12-14] Prieiga internete: <<https://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/dalijames-patirtimi/seju-auginu-ir-laikiu-su-dziaugsmu/27126>>
3. Beišienė, M., Lukavičienė, V. (2015). Ekologinės aplinkosauginės veiklos organizavimas ikimokyklinėje įstaigoje. *Gamtamokslinis ugdymas*. 1 (12), p. 32-44.
4. Bentham P. V. (2020). *Science lessons –what skills do I teach*. [žiūrėta 2020-12-17] Prieiga internete: <<https://www.kindergarten-lessons.com/science-lessons/>>
5. Bitinas B. (2011). *Edukologijos terminija: kokybė ir problemos*. Klaipėda: KU leidykla.
6. Blandė A., Gudalienė, E. (2016). *Vaikas pykčių kelyje*. Kaunas: Šviesa.
7. Budinavičienė R., Rupšienė R. (2003). Ekologinio ugdymo sistema ikimokyklinėje įstaigoje. *Žvirblių takas*. 2, p. 14-20.
8. Cibulskaitė R. (2020) *Vaikai pasisako už planetą*. [žiūrėta 2020-12-11] Prieiga internete: <<https://zpasaulis.lt/vaikai-pasisako-uz-planeta/>>
9. Chris Pittam (2014). *Children Learning about Ecology and the Environment*. [žiūrėta 2020-10-16] Prieiga internete: <<https://novakdjokovicfoundation.org/why-we-should-teach-children-about-ecology-and-the-environment/>>
10. Constable K. (2019). *The Outdoor classroom in practice, ages 3-7*. New York: Routledge group.
11. Cruc C., Ferreira E. M. (2016) Teaching Ecology to Children of Preschool Education to Instill Environmentally Friendly Behaviour. *International journal of environmental & science education*. 12. [žiūrėta 2020-12-14] Prieiga internete: <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1115695.pdf>>
12. Černiauskienė A., Vingras A. (2014). *Pirmieji penki gyvenimo metai*. Vilnius: Alma litera.
13. Dambrauskienė D (2008). Priešmokyklinio amžiaus vaiko asmenybės bruožai. *Žvirblių takas*. 1 p. 50–53.
14. Dodge D. T., Colker L. J., Heroman C. (2007). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*. Vilnius: Presvika.

15. Dudzinskienė R., Kalesnikienė D., Paurienė L., Žilinskienė I. (2010) *Inovatyvių mokymo(si) metodų ir IKT taikymas. II knyga / Metodinė priemonė pradinį klasių mokytojams ir specialiesiems pedagogams*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras..
16. Gaižauskaitė I., Mikėnė, S. (2014). *Socialinių tyrimų metodai: apklausa*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. [žiūrėta 2020-12-12] Prieiga internete: <<https://ebooks.mruni.eu/pdfreader/socialini-tyrim-metodai-apklausa>>
17. Gurevičiūtė G., Lekevičius E., Galkutė L., Motiejūnienė E. (1998). *Nojaus laivas. Ekologinis ugdymas mokykloje*. Vilnius: Saulabrolis.
18. Ivanauskienė F., Lukavičienė V. (2003). Ekologinė veikla: samprata, vertinimas ir organizavimo situacija. *Pedagogika*. 68, p. 249-252. [žiūrėta 2020-03-02] Prieiga internete: <<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LTLDB0001:J.04~2003~1367156786163/>>
19. Įsakymas. *Dėl mokytojo profesijos kompetencijos aprašo patvirtinimo*. (2007) Nr. ISAK-54. Vilnius. [žiūrėta 2020-12-17] Prieiga internete: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.291726>>
20. Kalenda Č. (1998). *Ekologinės etikos tapsmas*. Vilnius: VPU leidykla.
21. Kalenda Č. (2003). *Ekologinės etikos baruose*. Vilnius: VPU leidykla.
22. Keizikienė A. (2020). *Keturių vaikų tėtis Marius Čepulis pasidalijo idėjomis, ką daryti, kad vaikai net ir šaltuoju metu, daugiau laiko praleistų lauke*. [žiūrėta 2020-11-02] Prieiga internete: <<https://www.delfi.lt/seima/ugdymas/keturiu-vaiku-tetis-marius-cepulis-pasidalijo-idejomis-ka-daryti-kad-vaikai-net-ir-saltuoju-metu-daugiau-laiko-praleistu-lauke.d?id=85701055>>
23. Kugienė D. (2008). *Veiksnių, sąlygojančių ekologinį ugdymą ir aplinkos pažinimą ikimokykliniame ugdyme, analizė*. Magistro darbas, Šiauliai. [Žiūrėta 2020-10-23]. Prieiga internete: <<http://gs.elaba.lt/object/elaba:2078898/>>
24. Kvieskienė G. (2005). Pozityvioji socializacija. Vilnius: VPU leidykla. *Žvirblių takas*. 2, p. 9-14.
25. Lamanauskas V. (2005). Kai kurios metodologinės gamtamokslinio ugdymo tyrimų kryptys. *Gamtamokslinis ugdymas*. 1(12), p. 11-25.
26. Lamanauskas V., Palionienė A. (2008). Ikimokyklinės ugdymo įstaigos gamtinės aplinkos svarba vaikų pažinimo kompetencijos plėtotei. *Gamtamokslinis ugdymas*, 2 (22). p. 15–29.
27. Landsbergienė A. (2020). *Šešiametis: loginio ir abstraktaus mąstymo pavyzdys*. [žiūrėta 2020-10-10]. Prieiga internete: <<https://www.vaikystes-sodas.lt/Austejos-blogas/sesiametis-loginio-ir-abstraktaus-mastymo-pradzia/10486>>

28. Lauciuvienė I. (2015). *Ekologinis ugdymas darželiuose – pirmas žingsnis į sveikesnę ateitį*. [žiūrėta 2020-10-01] Prieiga internete:
<<https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/837441/ekologinis-ugdymas-darzeliuose-pirmas-zingsnis-i-sveikesne-ateiti>>
29. Laurukėnaitė V., Makarskaitė R. (2003). Ekologinių nuostatų ugdymas: Lietuvos ir kaimyninių valstybių gamtamoksliniame kurse. *Žvirblių takas*. 2 p. 9-13.
30. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (2011). *Metodinis leidinys priešmokyklinio ugdymo pedagogams*. Klaipėda: Klaipėdos banga.
31. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (2014). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas*. [žiūrėta 2020-10-10] Prieiga internete:
<[file:///C:/Users/indre/Downloads/ikimok_pasiekimu_aprasas%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/indre/Downloads/ikimok_pasiekimu_aprasas%20(4).pdf)>
32. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Parengė Gražienė V., Jonynienė V., Rudienė A. (2015). *Jūsų vaikas priešmokyklinukas*. [žiūrėta 2020-10-10] Prieiga internete:
<<https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/prie%C5%A1mokyklinukas.pdf>>
33. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (2014). *Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa*. [žiūrėta 2020-10-10] Prieiga internete:
<[https://www.smm.lt/uploads/documents/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20bendroji%20programa\(3\).pdf](https://www.smm.lt/uploads/documents/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20bendroji%20programa(3).pdf)>
34. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (2014). *Valstybinė švietimo 2013-2022 m. strategija*. Vilnius.
35. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Parengė Monkevičienė O. (2018). *Pedagogams ir tėvams apie penkerių-šešerių metų vaikų raidos ir ugdymo ypatumus*. [žiūrėta 2020-10-15] Prieiga internete:
<[file:///C:/Users/indre/Downloads/56%20metu%20vaiku%20raida%20lankstukas%20internetui%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/indre/Downloads/56%20metu%20vaiku%20raida%20lankstukas%20internetui%20(3).pdf)>
36. Lučinskienė R. (2015). *Projektas „Žemė – mūsų namai“ padeda ugdyti vaikų gamtamokslines kompetencijas*. [žiūrėta 2020-12-13] Prieiga internete:
<<https://www.ikimokyklinis.lt/index.php/vartotoju-straipsniai/projektas-zeme-musu-namai-padedu-ugdyti-vaiku-gamtamokslines-kompetencijas/19772>>
37. Lukavičienė V., Saviščevidienė S. (2002). *Ikimokyklinukas ir aplinkosauga*. Šiauliai: Titnagas.
38. Machnev V., Popova O., Stolyarova A., (2018). The Study of Preschooler Ecological Consciousness Development. *Ekoloji*. 27. [žiūrėta 2020-12-11] Prieiga internete:

- <<http://ekolojidergisi.com/download/the-study-of-preschooler-ecological-consciousness-development-5419.pdf>>
39. Martišauskienė D., Traškelys K., (2013) Pedagogų profesionalizacijos aspektai modernioje visuomenėje. *Tiltai*. 2 p. 145-146.
40. Mincevičiūtė N. (2005). *Gamtosauginės paskirties renginiai kaip ekologinio dorinio ugdymo forma*. Baigiamasis magistro darbas. [žiūrėta 2020-10-15]. Prieiga internete: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LTeLABa0001:E.02~2005~D_20050622_175226-99186/DS.005.0.02.ETD>
41. Monkevičienė O. (2008). Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) turinio kaitos tendencijos. *Pedagogika*. 91, p. 66-72. [žiūrėta 2020-10-12] Prieiga internete: <<https://www.vdu.lt/cris/handle/20.500.12259/95334>>
42. Monkevičienė O., Glebuviene V., Stankevičienė K. ir kt. (2011). *Metodinis leidinys priešmokyklinio ugdymo pedagogams. Tėvų ir pedagogų knyga*. Kaunas: Šviesa.
43. Plytnykienė, D. (2012). Gamtamokslinis ugdymas Vilniaus lopšelyje-darželyje „Pasaka“. [žiūrėta 2020-12-05] Prieiga internete: <<http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/specialistams/gamtamokslinis->>
44. Plytnykienė D., Vėželytė R. (2009) Gamtamokslinio ugdymo aspektai formaliojo švietimo sistemoje. *Gamtamokslinis ugdymas*. 1(24), p. 38-42.
45. Rickinson M (2009). *What Is Environmental Learning*. US: Routledge. [žiūrėta 2020-11-02] Prieiga internete: <https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-90-481-2956-0_2>
46. Ruktauskienė R. (1997) Pasišventimas ekologiniam ugdymui. *Žaliasis pasaulis*. p. 15- 31.
47. Sampson S. D. (2016). *Kaip užauginti gamtos vaiką. Meilės gamtai menas ir mokslas*. Vilnius: Vaga.
48. Stadalienė J. (2018). *Šiuolaikinis mokinys: „Patyriau, vadinasi, išmokau“*. [žiūrėta 2020-10-20]. Prieiga internete: <<https://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/bendri-straipsniai/siuolaikinis-mokinys-patyriau-vadinasi-ismokau/25267>>
49. Starbuck E. D. (2012). *Creative Technik – Learnig with Style*. . [žiūrėta 2020-12-11] Prieiga internete: <[https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=lAMSBwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=Starbuck+D.,+2012\).&ots=YFrkI5xNUH&sig=60YDrPpByabKNFmk1egP0GKvdr8&redir_esc=y#v=onepage&q=Starbuck%20D.%2C%202012\).&f=false](https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=lAMSBwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=Starbuck+D.,+2012).&ots=YFrkI5xNUH&sig=60YDrPpByabKNFmk1egP0GKvdr8&redir_esc=y#v=onepage&q=Starbuck%20D.%2C%202012).&f=false)>
50. Šeibokienė G., (2004). Mintys apie naująją pedagogų rengimo koncepciją. *Žvirblių takas*. 4. p. 2–5.
51. Šiaulytienė D. *Projektų metodas*. [žiūrėta 2020-12-01] Prieiga internete: <<http://www.menas.lt/01/4edu/pm/tyrimas-GP>>

52. Švietimo aprūpinimo centras, (2003). *Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai*. Vilnius: UAB „Sapnų sala“.
53. Tarptautinis žodžių žodynas. [Žiūrėta 2020-12-05]. Prieiga internete: <<https://www.zodynas.lt/tarptautinis-zodziu-zodynas/E/ekologija>>
54. Žukauskienė, R. (2012). *Raidos psichologija: integruotas požiūris*. Vilnius: Margi raštai.
55. Williams, W. M., Sternberg, R. J. (2002). How parents can maximize children's cognitive abilities. *Handbook of Parenting*. Mahwah, NJ, London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
56. Крайг, Г.(2000). *Психология развития. Санкт Петербург*: Питер.

Gerbiami Pedagogai,

ši tyrimą atlieka Šiaulių universiteto Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo studijų programos IV kurso studentė Indrė Gyrienė. Tyrimo tikslas – *ištirti pedagogų požiūrį į priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologinį ugdymą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Anketa yra anoniminė.* Atidžiai perskaitykite klausimą ir pasirinktą atsakymą pažymėkite **X**, taip pat galite įrašyti savo variantą eilutėje „kita“. Jūsų nuomonė, nuoširdūs atsakymai ir suteikta informacija tyrimui ypač svarbi.

Dėkoju už bendradarbiavimą.

1. Kas, Jūsų nuomone, yra ekologinis ugdymas?

.....

2. Kaip dažnai organizuojate ekologinio ugdymo užsiėmimus priešmokyklinio amžiaus vaikams ?

- ☐ Kartą per savaitę
- ☐ Kelis kartus per mėnesį
- ☐ Kelis kartus per metus
- ☐ Kartą per metus
- ☐ Neorganizuoju

3. Kokiais veiksniais remiatės parinkdami vaikams ekologines veiklas? (galimi keli atsakymo variantai)

- ☐ Grupės metiniu planu
- ☐ Savo pačios(-ties) iniciatyva
- ☐ Remiuosi kitų pedagogų, vaikų, tėvų pasiūlytomis idėjomis
- ☐ Priešmokyklinio ugdymo programa
- ☐ Viešose erdvėse teikiamais raginimais įsijungti į respublikines, rajonines akcijas
- ☐ Kita(įrašykite).....

4. Kuriems ekologinio ugdymo tikslams skiriate daugiausia dėmesio? (galimi keli atsakymo variantai)

- ☐ Ugdyti kasdienio gyvenimo įgūdžius
- ☐ Diegti ekologines nuostatas
- ☐ Lavinti savarankišką mąstymą, gebėjimą diskutuoti
- ☐ Supažindinti su gamtos grožiu, išskirtinumu
- ☐ Puoselėti istorines vertybes

5. Kaip manote, kas yra veiksmingiausia ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologines vertybes? (Pažymėkite po vieną langelį kiekvienoje eilutėje).

Ugdymo veiksniai	Labai veiksminga	Veiksminga	Retai veiksminga	Neveiksminga
Žinių apie gamtą ir jos dėsnius perteikimas				
Tinkamo elgesio pavyzdžiai, „geroji praktika“				
Ekologinės moralės ir kultūros ugdymas				
Žaidimai, filmai, kūrybinės užduotys				
Pamokos gamtoje su „tikrais“ pavyzdžiais				

6. Kaip manote, kokia aplinka yra efektyviausia vaikų ekologiniam ugdymuisi?

- ☐ Darželio grupė
- ☐ Vaikų žaidimų aikštelė ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje
- ☐ Viešo naudojimo žaidimų aikštelės
- ☐ Gyvoji gamta (miškas, pieva ir pan.)
- ☐ Namų erdvė
- ☐ Kita (įrašykite).....
- ☐

7. Jūsų nuomone, kokios ekologinės veiksenos yra dažniausiai besikartojančios kasdieniame ikimokyklinės ugdymo įstaigos gyvenime? (galimi keli atsakymo variantai)

- ☐ Šiukšlių rūšiavimas (buitinės atliekos, elektros prietaisai ir kt.)
- ☐ Rūpinimasis aplinka (gyvūnais, augalais, supančia aplinka ir pan.)
- ☐ Rūpinimasis žmonėmis
- ☐ Išteklių tausojimas (elektros, vandens taupymas)
- ☐ Aplinkos tvarkymas
- ☐ Kita (įrašykite).....

8. Kaip manote, kokių ekologinių gebėjimų stinga priešmokyklinio amžiaus vaikams? (galimi keli atsakymo variantai)

- ☐ Problemos išsikėlimo ir klausimų formulavimo
- ☐ Tyrinėjimų gebėjimų
- ☐ Informacijos rinkimo gebėjimų
- ☐ Savarankiškumo ekologinėse veiklose

9. Jūsų nuomone, kas labiausiai prisideda prie priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologinio ugdymo? (galimi keli atsakymo variantai)

- ☐ Šeima
- ☐ Ugdymo įstaigos prioritentinė ekologijos kryptis
- ☐ Televizijos ir interneto šaltiniai (edukacinės laidos, mokomieji filmukai ir pan.)
- ☐ Literatūra (knygos vaikams, enciklopedijos ir pan.)
- ☐ Vykdomi ekologiniai projektai įstaigos, savivaldybės, šalies mastu
- ☐ Pedagogo domėjimasis ekologija
- ☐ Ugdymo įstaigos vidaus ir lauko aplinka

- Kita (įrašykite).....

10. Su kokiomis problemomis susiduriate organizuodami ekologinį ugdymą? (galimi keli atsakymo variantai)

- Ši tema neaktualizuota įstaigos veiklos plane
- Trūksta priemonių ekologinėms – aplinkosauginėms veikloms organizuoti
- Trūksta metodinės literatūros
- Nepalankus administracijos požiūris
- Trūksta pedagogų iniciatyvos
- Tam nepritaikyta įstaigos aplinka
- Nepakanka patirties tokioms veikloms organizuoti
- Sunkumų nekyla
- Kita (įrašykite).....
-

11. Ar pritariate teiginiui, kad Jums pakanka kompetencijų organizuojant vaikų ugdymą daile?

- Visiškai pritariu
- Pritariu
- Dalinai pritariu
- Nepritariu
- Visiškai nepritariu

12. Kaip ir kur keliate savo kvalifikaciją, siekdami gerinti vaikų ekologinio ugdymo organizavimą? (galimi keli atsakymo variantai)

- Seminaruose
- Naudodamasis informacinėmis technologijomis
- Skaitydama(-as) metodinę/mokslinę literatūrą
- Dalindamasis patirtimi su kolegomis
- Dalyvaudamas miesto/apskrities/šalies pedagogų kvalifikacijos renginiuose, programose
- Kita (įrašykite):

Informacija apie Jus:

Jūsų darbo stažas? ○ Iki 5 m. ○ 6 – 10 m. ○ 11 – 15 m. ○ 16 – 20 m. ○ 21 – 25 m. ○ 26 – 30 m. ○ 31 ir daugiau.	Jūsų kvalifikacinė kategorija? ○ Auklėtojas ○ Vyr. auklėtojas ○ Auklėtojas metodininkas ○ Auklėtojas ekspertas
---	--

Dėkoju už Jūsų atsakymus!

2lentelė. Pedagogų nuomonė apie ekologinį ugdymą (N – 75)

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai	Teiginių skaičius
Ekologinį ugdymą apibūdinantys aspektai	Gamtos išteklių tausojimas/ šiukšlių rūšiavimas	„Žmogaus poveikio gamtai žala bei galimybės ją išsaugoti“; „Šiukšlių rūšiavimas, perdirbimas. Augmenijos atsodinimas, priežiūra“; „Ugdymas, kuomet vaikus mokoma ekologijos: kalbama apie klimatą, planetos saugojimą ir panašiai“; „Supratimas požiūris į gamtą, jos išsaugojimą.“; „Vaikų supažindinimas su gamta, oro ir vandens tarša bei saugojimo svarba, rūšiavimo svarba, bei visos aplinkos, supančios vaiką, nagrinėjimas.“; „Sąmoningumo mokymas, atsižvelgiant į šių dienų gamtos aktualijas.“ „Išteklių taupymas, tausojimas. Suvokimas, kodėl tai reikia daryti“ „Kai vaiką supažindina su rūšiavimu, pasakoja apie atsinaujinančius produktus.“ „Mokyti vaikus mylėti gamtą, nešiukšlinti, rūšiuoti atliekas ir žinoti kodėl visa tai darome“ „Mokymas tausoti gamtinius resursus.“ „Mokymas rūšiuoti atliekas. Mokymas rinkti šiukšles ir nešiukšlinti ir t. t.“; „gamtos pažinimas, jos saugojimas ir išsaugojimas, mokymasis rūšiuoti atliekas, gebėti panaudoti jas ir perdirbti.“ „Svarbu su vaikais apie gamtos tausojimą pradėti kalbėti nuo mažens.“; „Aplinkosauginių problemų svarstymas, žmogaus elgesio gamtoje ugdymas“; „Viskas kas atspindi ekologiją, pvz popieriaus taupymas pamokoje, gamtos pažinimas ir mokymasis ją saugoti ir tausoti.“ „gamtos mylėjimas ir išteklių tausojimas“; „ „gamtos išteklių tausojimas“; „Gamtinių, antrinių medžiagų panaudojimas“. „Tai gamtos išsaugojimas“; „Tai aplinkosauginių problemų svarstymas, nevertotojiško požiūrio į gamtą ir supančią aplinką formavimas.“ „Ekologinių nuostatų ugdymas“; „Požiūris į mus supančią aplinką, suvokimas, kad žmogus yra gamtos dalis ir, kad visą kas yra gyva ar negyva yra susieta tarpusavyje, o tai	36

		būtina saugoti ir tausoti“; „Visa ko, kas gyva tausojimas ir saugojimas“; „Viskas kas susije su ekologija.“ ; „Zinios apie gamtosaugą“; „Antriniu žaliavų panaudojimas“; „ gamtosauga Labai plati sąvoka apie gamtos išsaugojimą“; „Tai supratimas apie gamtos naudą jos naudojimui, saugojimą“ „puoselėti švairių, tvarių ,sveikų produktų naudojimui“. „Per ugdymą vaikai supažindinami su gamtos mokslais, mokomi mylėti, saugoti ir rūpintis gamta, jos ištekliais.“ „Nuo pat mažų dienų vaikas išmoku saugoti gamta ir jos išteklius. Ateities kartos galėtų gyventi savaime gamtoje.“; „Ekologinis ugdymas tai ugdymas apie mus supančią aplinką. gamtos išteklius.“ „Ekologinis ugdymas, tai ugdymas apie gamtą, gamtos sistemas, išteklių saugojimą.“ „Supažindinimas vaikų su ekologija, mokantis kaip gyventi tausojant išteklius“; „Ekologinio pėdsako (pėdos) palikimas ateinančioms kartoms“	
Gyvųjų organizmų santykiai su gamta	„Tai ugdymas apie gamtą“; „mokslas apie gamtą, ekologines sistemas“; „Vaikų supažindinimas su gyvąja ir negyvąja gamta, jos reiškiniais“; „Tai santykio su gamta, mus supančio pasaulio ugdymas.“; „Ugdymas apie supančią aplinką“; „Tai vaiko supažindinimas su mus supančia aplinka, su veiksmais, kuriuos mes atliekame aplinkoje.“; „Ekologinis ugdymas - tai santykio su supančiu pasauliu, aplinka, dvasinio ryšio su gamta, žmonėmis formavimas.“; „Tai ugdymas, kuris pažindina su aplink supančia gamta.“; Lauko erdvėje naudojamos gamtinės medžiagos.“; „Ekologijos samprata ir jos pritaikymas gyvenime.“; „Tai santykis su supančia aplinka, dvasinis ryšys su gamta, žmonėmis, meilė gamtai, jos reiškiniams, „; „Ekologinis ugdymas padeda geriau pažinti aplinką, suvokti, jog esi neatsiejama gamtos dalis.“; „Ryšys su gamta.“; „Tai - gamtos pažinimas pritaikytas pagal vaikų amžių.“; „Manau, jog tai ryšio su mus supančią aplinką, gamta formavimas.“; „Tai santykio su supančia aplinka, gamta, žmonėmis formavimas.“; „Tai	32	

	santykio su supančiu pasauliu, aplinka, dvasinio ryšio su gamta, žmonėmis formavimas.“; „Gyvenimo įgūdžių mokymas, protingas vaiko ryšys ir elgesys su aplinka, prisitaikymas prie aplinkos.“; „Ekologinis ugdymas – tai santykio su supančiu pasauliu, aplinka, dvasinio ryšio su gamta, žmonėmis formavimas.“; „Gebėjimas neskriausti gamtos vardan savo ir kitų sveikatos“; „Ekologinis ugdymas – tai santykio su supančiu pasauliu, aplinka, dvasinio ryšio su gamta, žmonėmis formavimas.“; „Ugdymas, kurio metu kuriamas ryšys su gamta taip pat siejamas su gamtos tausojimu.“; „Tai ugdymas apie mus supančią gamta. „Žmogaus ir gamtos draugystė“; „Tai asmens santykio su gamta ugdymas. Kitaip tariant, tai procesas, kuris pirmiausia prasideda šeimoje, po to tęsiamas ikimokyklinės įstaigos ir galiausiai atsispindi žmogaus savarankiškoje veikloje.“; „Mokslas, tiriantis organizmų santykį su gyvąja aplinka“; „Tai geriau vaikams pažinti aplinką“; „Mano manymu, tai santykio su gamta, su mus supančiu pasauliu, žmogaus santykis su visu tuo tyrinėjimas, stebėjimas, analizavimas, formavimas.“; „ugdymas apie mus supančią aplinką“; „supantis pasaulis“tai santykis atrp žmogaus ir gamtos, puoselėjama meilė gamtai, mus supančiai aplinkai“.	
Sveika gyvensena	„Ekologiškas maistas (kartu gaminamas su vaikais)“; „Tai visapusiška vaiko sveikata, pradedant fizine, baigiant emocine“; „Mokyti vaikus sveikai gyventi sveikoje aplinkoje.“	3
Klausimo neatitikę atsakymai	„Teigiamas“; „Neturiu nuomonės“; „Pirmą kartą girdžiu“; „Nežinau“.	4

Lentelė 3. **Pedagogų rekomendacijų, kurios padėtų geriau organizuoti priešmokyklinio amžiaus vaikų ekologinį ugdymą (N-56)**

Kategorija	Subkategorija	Rekomendacijos	Rekomendacijų skaičius
	Įdomesnės ekologinės veiklos	„Daryti dažnesnes išvykas į gamtą, pasikviesti ekologą ar miškininką į susitikimą, kad jis papasakotų apie gamtos gyvenimą.“; „priimtinu būdu tai perteikti, parinkti kuo įdomesnes, žaismingas veiklas.“ „Prašyti ugdymo priemonių, kurios padėtų įdomiau ugdyti vaikus.“ „Svarbiausia ugdant vaikus pasitelkti vaizduotę“; „Nebijoti išeiti iš komforto zonos; nebijoti veiksena organizuoti įgalinat patirtinį mokymą(si); pasitelkti kūrybiškumą ieškant priemonių, kurios vyrauja pačioje gamtoje; ieškoti būdų, kaip būtų galima pajvairinti grupės ir lauko aplinkos erdves, kurios skatintų ekologinį ugdymą“; „naudoti nebenaudojamus daiktus iš aplinkos“; „Diegti įvairias prevencines programas, vykdyti projektus“; Viską daryti žaidimo forma ir leisti pasireikšti, bei veikti patiems vaikams.“; „Taikyti patirtinį ekologinį ugdymą“; „Organizuoti patirtinio ugdymo dienas miške, ūkininko kieme, prie upės, ežero. Organizuoti probleminio ugdymo dienas.“; „Ekologinį ugdymą sieti su menine raiška, kūrybiškumu, gamtos estetinių savybių išryškinimu, aplinkos tvarkymu ir meile jai per patirtį.“; „Nebijoti bandyti ir daugiau laiko praleisti gamtoje“; „Turėti aiškų planą bei finansavimą, tinkamas sąlygas bei reikiamas priemones.“; „Drąsiai imtis naujų ugdymo krypčių.“; „Daugiau praktiškumo ir vaizdiškumo“ „Ieškoti įvairesnių būdų ir priemonių, kad ekologinis ugdymas būtų vaikams suprantamas“; „daugiau kūrybiškumo. laisvės vaikams“; „daugiau laiko praleisti gamtoje“.	19
	Kelti kvalifikaciją	„domėtis ir skaityti žurnalą „Lututė“; „Daugiau domėtis pociams, inicijuoti veiklas, klausti vaikų nuomonės, idėjų ir taip įvairinti veiklas.“; „Pasiūlyčiau domėtis, ieškoti informacijos, išbandyti įvairiausias metodines priemones,	14

Ekologinį ugdymą apibūdinantys aspektai		<i>dalintis su kolegomis gerąja patirtimi. “; „Mokytis visą gyvenimą – seminarai, mokymai. “; „Pirmiausia pačiam domėtis ir akcentuoti tai kiekvieną dieną “; „Kolegėms būti iniciatyvioms “</i> <i>„Žinoti esminius vaiko poreikius, jų tenkinimo ir poveikio būdus bei galimybes, gebėti taikyti šias žinias ugdymo procese. “; „Nuoseklus mokymasis šioje kryptyje “; „Dalyvauti šalyje vykdomuose projektuose. Sėmtis patirties iš kitų šalių pedagoginės patirties “; „Mes pačios turime imtis daugiau iniciatyvos, o nelaukti, kad kas nors padės ant lektutes. “</i> <i>„Pradėti nuo savęs “; „pačioms domėtis, ekologija. Tausoti aplinką, rūšiuoti šiukšles., “skaityti atitinkamą literatūrą, lankytis seminaruose, dalyvauti įvairiuose šalies projektuose. “</i>	
	Ekologines temas integruoti į kasdienį ugdymą.	<i>„Ekologiją paliesti ne kaip savaitės temą, bet įgalinti kaip tradiciją ar tiesiog savaime suprantamu dalyku “; „Savo ugdymo procese daugiau ir dažniau kalbėti apie ekologinius dalykus, kadangi nėra dažnai ir daug kalbama “; „Ekologines temas įtraukti į kasdieninę veiklą it žaidimus. “ „Nebūkit abejingos tam, kas vyksta jūsų aplinkoj, kalbėti apie gamtos saugojimą dažniau “; „Kasdien vaikams priminti apie rūšiavimo naudą, gamtinių išteklių tausojimą. “; „Kartu žaisti, žiūrėti pamokančius filmukus, juos aptarti. “ „Tvarkyti ir saugoti aplinką, gamtą. “ „Nuo mažų dalykų, artimiausios aplinkos prasideda sėkmingas ekologinis ugdymas. nebijoti imtis iniciatyvų. “</i> <i>„Kurti, nenuleisti rankų, įtraukti vaikus “; „Daugiau iniciatyvos kalbant apie ekologiją “.</i>	11
	Rodyti tinkamą asmeninį pavyzdį	<i>„Prieš ugdant vaikus, pirmiausia pačiai gerai tai suprasti ir suvokti. “; „Elgtis pavyzdingai “; „Veiksmingiausia - ugdymas asmeniniu pavyzdžiu “; „Uždegti vaikus savo pavyzdžiu “; „Įvairios veiklos metų su vaikais apie tai kalbėtis, savo pavyzdžiu tai demonstruoti, vaikams “; Tikėti tuo ką daro, rodyti pavyzdį “; „Pirmiausiai pedagogas pats turi būti sąlytyje su gamta, tada ir ekologinis ugdymas bus sėkmingesnis. “</i>	6
	Įtraukti šeimos narius	<i>„Labiau įtraukti tėvus. Nes didžioji patirtis yra šeimoje. “; „Ekologiškumas turi prasidėti šeimoje, tad jau nuo lopšelio reikia</i>	3

	<i>daugiau bendradarbiaujant su tėvais įtraukti juos į diskusijas, skatinti vaikų ugdymą per gamtos pažinimą, jos saugojimą, šiukšlių rūšiavimą ir taupumą buityje: elektros, vandens, augalų ir gyvūnų priežiūrą.“; „Pakviesti kartu su vaikais dalyvauti ir tėvelius, švarinant aplinką, sodinant medelius, kartu keliauti į žygius, organizuojant projektus. Tėvų pavyzdys ir meilė gamtai, tiesus kelias į vaikų širdes ekologiniam ugdymui.“</i>	
Kitos rekomendacijos	<i>„Palinkėčiau sėkmės“, „Sėkmės ugdymo procese“, „Rekomendacijų neturiu“;</i>	3